

Zajedničke teme

EUROPSKA ISKUSTVA I NACIONALNI KURIKUL ZA OBVEZNO
OBRAZOVANJE U HRVATSKOJ
(2. dio)*

Metodika 18
Vol. 10, br. 1, 2009, str. 8-38
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 03.12.2008.

UMJETNIČKO OBRAZOVANJE U TRANZICIJI: LIKOVNO OBRAZOVANJE U EUROPSKOM OBRAZOVNOM SUSTAVU

Vera Turković

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu

***Sažetak** – Rad se bavi analizom uloge umjetničkog obrazovanja u kontekstu suvremenog europskog obrazovnog sustava obveznog obrazovanja. U uvodnom dijelu problematizira zajedničke elemente europske tradicije estetskog/umjetničkog obrazovanja i značenje termina „obrazovanje za umjetnost“ i „obrazovanje putem umjetnosti“. Nakon toga se prelazi na kratak prikaz povijesti likovnog obrazovanja u Hrvatskoj.*

U drugom dijelu prikazani su rezultati komparativne analize predmetnih kurikula likovne umjetnosti u 11 europskih zemalja i nastavnog plana i programa likovne kulture u Hrvatskoj. Po svom karakteru ova je analiza uglavnom analiza sadržaja kurikula koja naglašava kvantitativne pokazatelje i sociokulturni kontekst. Rezultati analize pokazuju da u europskom sustavu obveznog obrazovanja likovnoj umjetnosti pripada važno mjesto jer nastava likovne/vizualne umjetnosti razvija likovno/vizualno mišljenje i estetsku i etičku svijest učenika te osposobljava učenika za samostalno vizualno izražavanje, što pridonosi usvajanju znanja i kvalitetnom odgoju i obrazovanju. Uočene su, međutim, stanovite razlike među analiziranim zemljama, likovno obrazovanje bolje je pozicionirano u onim zemljama u kojima o razvoju kurikula skrbe nacionalni instituti, nacionalna vijeća za

* Članci u rubrici Zajedničke teme u ovom broju drugi su dio tematske cjeline Europska iskustva i nacionalni kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj koja sadrži radove iz projekta Evaluacija nastavnih programa i razvoj nacionalnog kurikulumu za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj što ga je od 2002. do 2005. proveo Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu. Prvi dio te tematske cjeline objavljen je u časopisu Metodika br. 15/2007.

vrednovanje kurikula i sl. i koje imaju nacionalni kurikulski okvir. Unatoč tomu, generalno gledano može se reći da likovno/vizualno obrazovanje ima bolji položaj i kvalitetniji sadržaj unutar navedenih zemalja nego u Hrvatskoj.

Ključne riječi: likovna umjetnost, nacionalni kurikuli, obrazovanje putem umjetnosti, obrazovanje za kreativnost, obrazovanje za umjetnost,

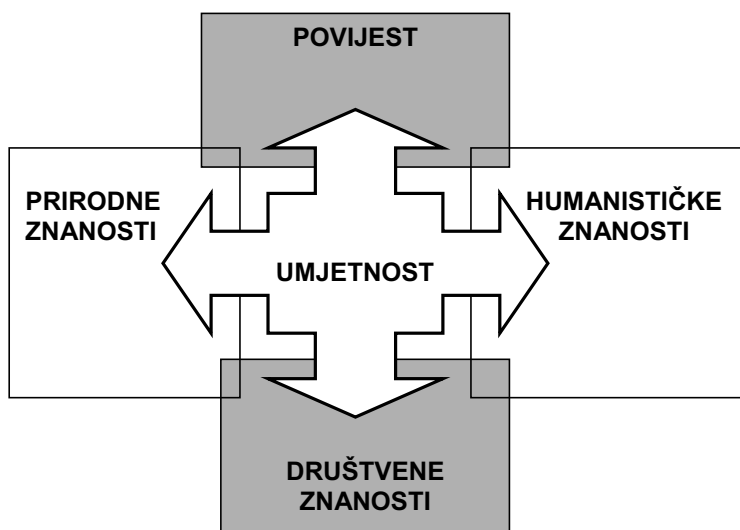
UVOD: ULOGA UMJETNOSTI U OBRAZOVANJU

Svi oni koji su se do danas bavili istraživanjem kvalitete obrazovanja suglasni su u jednom: da umjetnost ima veliku i važnu ulogu u podizanju kvalitete obrazovanja. Psiholozi u području kognitivne i razvojne psihologije od J. Piageta (1926) preko R. Arnheima do H. Gardnera i E. Eisnera, unatoč razlikama među njima, podržavaju tvrdnju da je osjetilni sustav na kojem se bazira umjetnost primarni izvor našeg kognitivnog života. S jedne strane kognicija se nalazi u području razuma, konceptualizacije, logike i formalnog misaonog diskursa. S druge strane stoji jednako vrijedna naša tjelesna, perceptivna, materijalna, emocionalna i imaginativna priroda. U tom smislu vizualna percepcija ne smije biti shvaćena kao puko bilježenje optičke slike (Arnheim, 1991). Oko jest dio mozga, osjetilo koje pribavlja razumu sadržaj, kojim će se on dalje baviti, ali tu funkcija oka ne prestaje. Percepcija uključuje identifikaciju i klasifikaciju i istodobno poziva na osjetljivost za dinamičku ekspresiju. To znači da je riječ o jednoj delikatnoj kognitivnoj djelatnosti koju Arnheim prikazuje jednim jednostavnim primjerom (Arnheim, 1991:28). „Prije nego li dijete stvori pojam o tome što je „kuća“, ono kuću intuitivno shvaća kao neku vrstu velikog objekta s kojim se iskustveno susreće svakog dana. Sve te kuće razlikuju se jedna od druge, ali imaju i nešto zajedničko i ovaj zajednički karakter je ono što se može uhvatiti intuitivno. Ja to zovem perceptivni pojam.“ Dakako, postoje i puno kompleksniji primjeri koji upućuju na to da nam percepcija omogućuje da klasificiramo i diferenciramo čak i one kvalitete čiji nam je širi opis nepoznat. U tome leži moć intuicije. Intuicija se definira kao mentalna sposobnost (Efland, 2002), povezana s osjetilnom percepcijom, i ona je važan alat za razumijevanje i istraživanje svijeta. Intuicija i intelekt podjednako su važni oblici spoznaje, a perceptivni su pojmovi jednakovrijedni intelektualnim pojmovima.

Školski kurikulum mora stoga, uspostaviti odgovarajući balans sadržaja nastavnih predmeta kako bi učenik mogao razvijati obje sposobnosti (Eisner, 1997). Učenje ne uključuje samo prepoznavanje pojedinačnih predmeta, ono podrazumijeva i oblikovanje tipova stvari i istraživanje njihovih svojstava i funkcija. Ove potrebe se izvorno mogu zadovoljiti putem umjetnosti, što je jedan od razloga zbog kojeg je umjetnost prijeko potrebna svim civilizacijama. Glavna korist od umjetnosti u obrazovanju je u tome što pomaže u stvaranju kompleksne slike svijeta u kojem svatko može pronaći sebe. Likovna/vizualna umjetnost, pritom, pruža još jednu dimenziju više. Ona se izražava likovnim/vizualnim jezikom slike koji se ne samo razlikuje od verbalnog jezika, već nosi u sebi mogućnosti koje su

velika prednost u izražavanju. Arnheim (1991.) kaže da je jedna od granica verbalnog jezika, alata za koji uglavnom mislimo da je najprikladniji za intelektualnu aktivnost bilo koje vrste, u tome što djeluje dijakronijski, tj. značenja koje jezik povezuje nalaze se izvan vremena. Nasuprot tome percepcija svijeta, zapravo značenje koje ona ima, može i ne mora ovisiti o sinkronizmu – ona je prije cjelina koja dijeli značenje na njene komponente i obrnuto, njene komponente pridonose značenju cjeline. Zato predlaže rekonceptualizaciju školskog kurikuluma tako da u njegovo središte budu postavljena tri područja koja opskrbljuju djecu i mlade ljude bazičnim sposobnostima potrebnim za razumijevanje i usvajanje svih dijelova kurikuluma. Prvo od tih triju središnjih područja je filozofija koja učenike poučava logici, epistemologiji i etici; drugo središnje područje je područje vizualne izobrazbe u kojem se učenik uči koristiti vizualnim fenomenima kao glavnim sredstvima u funkciji organizacije mišljenja; treće područje je područje jezične izobrazbe koje učenike osposobljava za verbalnu komunikaciju. Ova tri područja bi trebala konstituirati središnji servis obrazovne zgrade budući da sadrže opće elemente potrebne za učenje drugih područja.

Sličan koncept razradio je kasnije Arthur Efland (2002.) koji se fokusirao na integraciju znanja putem umjetnosti koju ilustrira dolje navedena shema.

Slika 1. Prikaz integracije znanja putem umjetnosti u druga područja.
Efland, A., 2002., str.165

Umjetnost sagledana iz kognitivne perspektive zaslužuje prema Eflandu središnje mjesto u kurikulu na način koji je još davno sugerirao Herbert Read (1943). Pritom on pod pojmom umjetnosti podrazumijeva u prvom redu poznavanje same umjetnosti, tj. velikih umjetničkih ostvarenja kroz koja se može ući prilično jednostavno u područje društvenih i kulturnih prilika što se ogledaju u nekom konkretnom djelu. Odnos između umjetničkog djela i kulture zasniva se na

reciprocitetu, zato je kulturu moguće razumjeti kroz umjetnost. Posebno je važno naglasiti da kognitivnu dimenziju umjetnosti Efland prepoznaje u učinku umjetničkog djela na učenike, a ne isključivo kroz praktično upoznavanje s principima umjetničke forme i načinima izražavanja. Ovaj je Eflandov prijedlog naišao na veliko odobravanje struke prilikom prezentacije na svjetskom kongresu InSEA 2002. u NewYorku. Nama se ovaj prijedlog može činiti odveć radikalnim, no on može poslužiti kao dobar model za uspostavljanje kroskurikularne suradnje, a intencija je obrazovnog sustava i u Americi i u Europi postići veću međupovezanost obrazovnih i odgojnih sadržaja unutar kurikula. Svijest o ovoj potrebi pokušava nadvladati sadašnje stanje u kojem učenik još uvijek stječe znanja u obliku nepovezanih, bez jasne svrhe nabacanih činjenica (Ivančević i Turković, 2001). Ovako rascjepkan kurikulum reflektira dugu tradiciju zapadne filozofije čija je konačna posljedica prepoznatljiva kao podijeljenost svijesti.

Treba istaći da ovakvoj shemi kurikula, u kojoj vizualnoj/likovnoj umjetnosti pripada istaknuto mjesto, a time i vizualnom mišljenju, shemi u kojoj su izjednačeni po vrijednosti verbalni i vizualni jezik, uvelike ide u prilog teorija H. Gardnera o sedam tipova inteligencije: jezična, logičko – matematička, tjelesno – kinestetička, prostorna, muzička, interpersonalna i intrapersonalna inteligencija (Gardner, 1983). Ova je teorija upozorila na to da u obrazovnom procesu treba voditi računa o tome da neki učenici lakše uče služeći se vizualnim alatom, a drugi audio ili pisanim materijalom, i da škola treba omogućiti razvitak svih sposobnosti podjednako. A kad je već riječ o Gardneru kao velikom ekspertu na području razvojne psihologije, znanstveniku koji se nekoliko desetljeća bavi istraživanjem dječje osjetilne i perceptivne sposobnosti, valja spomenuti da su njegovi empirijski nalazi pokazali da se putem likovne umjetnosti razvijaju slijedeće sposobnosti: a) sposobnost percepcije, b) sposobnost konceptualizacije, c) sposobnost produkcije (Gardner, 1990).

Dalje, postoji opća suglasnost oko toga da umjetničko obrazovanje pridonosi i emocionalnom, estetskom, kreativnom razvoju te osobnom i socijalnom razvoju. Pritom nacionalne obrazovne politike u Europi rijetko kada ističu važnost onih aktivnosti u školi koje se zasnivaju na emocijama te, iako je općeprihvaćeno mišljenje da umjetnost izražava emocije i da nastaje putem i pomoću emocionalnih stanja, jezik osjećaja i emocija ne uživa osobiti ugled.

Što se pak kreativnosti tiče, njezino značenje se često ističe i naglašava tako da se najčešće veže uz umjetnost (Boden, 1990; Koestler, 1975; Arnheim, 1954; Turković, 1999; Pfenninger, 2001), a u nekim slučajevima isključivo s njom. Umjetnost se smatra kao principijelno sredstvo promoviranja kreativnosti kod djece i kao glavno područje kreativnog djelovanja uopće, vjerojatno zbog toga što se kreativnost, u prvom redu, povezuje sa slobodom izražavanja, sa spontanošću i inovativnošću kakvu podrazumijeva svaki oblik umjetničke aktivnosti. Kreativnost bi kao sposobnost trebala, međutim, biti jednako tako povezana i s drugim područjima. No, da bi tome moglo biti tako, trebaju biti ispunjeni uvjeti o kojima M.

Csikszentmihalyi (1997) govori kao o rezultatu interakcije unutar kompleksnog sustava triju elemenata: a) kulture koju čine simbolička pravila, b) osobe koja unosi novost u simbolički prostor i c) područnih eksperata koji mogu prepoznati i procijeniti vrijednost inovacije. Sva tri dijela su nužna za postavljanje kreativne ideje, za kreativni produkt ili za to da bi otkriće našlo svoje mjesto. Isto vrijedi i za školstvo, ako nisu ispunjeni svi uvjeti, kreativnost se ne može razvijati na pravi način u svim nastavnim predmetima. Prednost umjetničkih predmeta pred ostalima je u tome što oslobađaju i potiču individualnu imaginaciju kako bi ona mogla prerasti u umjetničku ekspresiju. Kreativnost u obrazovanju podrazumijeva nespupavanje djece, oslobađanje od nepotrebnih pravila.

Kreativnosti se kao sposobnosti koju razvija umjetnost počinje pridavati u Europi veća pozornost krajem prošlog stoljeća. Vidljivo je to iz brojnih dokumenata. Jedan takav je onaj koji je priredilo Povjerenstvo za kulturu Vijeća Europe 1996. (Robinson), a nastao je nakon što su ministri obrazovanja i ministri kulture 1995. zajednički naglasili vitalno značenje razvoja kulturnih i umjetničkih aspekata obrazovanja u Europi i pokrenuli projekt pod naslovom „Kultura, kreativnost i mladi“. Isto tako neke zemlje, kao npr. Engleska, formiraju na nacionalnoj razini stručna povjerenstva koja pružaju potporu učenicima i nastavnicima u rješavanju problema i razvoju novih ideja. U dokumentu NACCCE (National Advisory Committee on Creative and Cultural Education) pod nazivom „Sve naše perspektive“ piše da je „kreativnost niz tako oblikovanih stvaralačkih aktivnosti iz kojih proizlaze originalni i vrijedni rezultati“ te da školski kurikuli trebaju podupirati ove urođene sposobnosti (NACCCE, 1999:29). Uđemo li, međutim, dublje u razloge ove promjene obrazovne politike, vidjet ćemo da je ona potaknuta uglavnom razvojem industrije i tržišta. Industrija i tržište propuštaju u svijet zaposlenih sve više samo one koji pokazuju sposobnost inovacije, inicijative i njihove primjene u rješavanju problema. Ključna tema u društvenom razvoju postaje pitanje nacionalnih resursa, a tumači se sve više kao ljudski kapital, tj. kao talentirani, mladi ljudi. S druge strane, to je i prvorazredno političko pitanje vezano uz liberalnu demokraciju koja generalno potiče razvoj individualizma. Od umjetnosti se, dakle, u školama očekuje da će razvijati specifične radne sposobnosti koje se vrednuju na poslu. Stoga kreativnost daje umjetnosti posebnu ulogu u ekonomiji baziranoj na znanju, ekonomiji u kojoj su kreativne industrije prepoznate kao ključne komponente.

Smisao umjetničkog obrazovanja treba ipak šire sagledati, pazeći pritom da ga se ne mjeri isključivo ekonomskim mjerilima. Umjetnost ipak prije svega i iznad svega obogaćuje emocionalni život djeteta, razvija njegovu maštu, osjetila, mišljenje, pamćenje, govor, razvija osjećaj samopouzdanja, potiskuje stidljivost, stvara smirenost i opuštenost i utječe na oblikovanje osobnosti.

Razvoj osobnosti jedan je od glavnih ciljeva likovnog obrazovanja danas. Likovni pedagozi preuzimaju na sebe složenu zadaću da kod djece i mladih ljudi razviju umjetnički senzibilitet i sposobnost izražavanja koji će im pomoći da budu ono što jesu, da razviju vlastiti stil. U nekoliko zadnjih godina, pogotovo na

Kongresu InSEA u Heidelbergu 2007. i Osaki (Japan) 2008. teme vezane uz razvoj osobnosti putem umjetnosti dobile su najviše na značaju. Istodobno, najviše istraživanja u likovnoj pedagogiji zaokupljeno je tom dimenzijom (Karpati, 2007; Podobnik, 2006). To upućuje na zaključak da likovni pedagozi propituju sve aspekte svoje nove uloge u obrazovanju, uloge koja se mijenja sukladno društvenim i kulturnim vrijednostima uspostavljenim na zakonu naglašenog demokratskog individualizma.

ZAJEDNIČKA EUROPSKA TRADICIJA

Termin „umjetničko/estetsko obrazovanje“ uveden je prilično kasno; međutim, neka vrsta vjere u plemenitu ulogu umjetnosti pojavila se već u antičkoj filozofiji. Pitagora je istakao ulogu umjetnosti u „oblikovanju ljudskog duha“, posebno muzike kojom se postiže unutarnji sklad duše. Platon je vjerovao da je najbolje obrazovanje „za tijelo – gimnastika, a za dušu služenje Muzama“. On je isto tako pokazao ambivalentnost prema umjetničkom obrazovanju, koje ovisi o prirodi njegove namjere. Muzika, koja izražava harmoniju, može stvoriti analognu harmoniju u čovjeku. On je upozorio, međutim, na štetan utjecaj loše muzike na ljude, a posebno ga je smetala poezija koja je stvarala lažne mitove. Na taj je način stvoreno dvostruko shvaćanje umjetničkog obrazovanja i ono se zadržalo stoljećima u tekstovima koji su moralizirali oko raznih aspekata umjetničkog utjecaja. Tako je uvedena neka vrsta obrazovne cenzure u vezi s proskribiranim djelima.

Isto tako treba naglasiti u zajedničkoj europskoj baštini antičkog doba važnost Aristotele teorije katarze, kao vjerovanja da dramsko iskustvo ne služi samo pročišćenju duše, već da ono istodobno i obogaćuje čovjeka, što se i potvrdilo utjecajem univerzalnih umjetničkih remek djela. Oba trenda, platonovski i aristotelovski, odgovaraju Nietzscheovim modelima apolonijske i dionizijske umjetnosti koji neprestano potiču filozofske rasprave o ulozi umjetnosti u životu čovjeka.

Termin „estetsko obrazovanje“ prvi se puta pojavljuje u „Pismima o estetskom obrazovanju“ F. Schilleraa. U tim pismima Schiller je ponovo istaknuo san o unutarnjoj harmoniji čovjeka, potaknuo na razmišljanje o podvojenosti „biološke“ i „formalne“ prirode kao unutarnjem antagonizmu koji umjetnost može prevladati tako što će se ljepota ostvariti kroz „živu formu“ i kreativnu aktivnost obogaćenu maštom. Estetsko biće mora stvoriti, prema Schillerovoj zamisli, „estetsko društvo“ prožeto slobodom i umjetnošću.

Ovoj filozofskoj tradiciji XIX st. dodaje socijalnu dimenziju. Tako je npr. veliki humanist John Ruskin smatrao da je umjetnost inačica za ljepotu i kao takva bazična sila u transformaciji društva. On je zagovarao „religiju ljepote“ koja propovijeda ljepotu prirode i moralnu ljepotu čovjeka.

Sljedeći korak u evoluciji ove tradicije bio je općepoznati pokret za tzv. novo obrazovanje, inspiriran duhom kreativnosti i vjerom u univerzalne mogućnosti svakog čovjeka, posebno u ranijoj životnoj dobi. Ekspresija, imaginacija i kreativ-

nost postaju idealima novog razmišljanja i obrazovne aktivnosti. Jedan od pokrovitelja ovog pokreta bio je John Dewey (1958), poznat kao zagovornik principa „učenje putem iskustva“. Zbog značenja knjige „Umjetnost kao iskustvo“ (Art as Experience) danas se Deweya smatra suosnivačem teorije o obrazovanju putem umjetnosti. To je važna teorija koja povezuje estetsko iskustvo s općim iskustvom čovjeka. Ipak, na margini velikih filozofskih rasprava o estetskom/umjetničkom obrazovanju, praktične su se aktivnosti počele oblikovati u odmaku prema rafiniranim teorijskim očekivanjima. Ovo se može objasniti činjenicom da je obrazovanje u to vrijeme bilo povezano sa socijalnim elitizmom i ugladenim ponašanjem. U drugoj polovici XIX st. ovo je razmišljanje uglavnom prevladano zahvaljujući formiranju nove „publike“, tj. novog kulturnog sloja koji nije profesionalno uključen u umjetnost i koji nema u vlasništvu umjetnička djela ili institucije. Pored visoko oblikovanog dobrog umjetničkog ukusa, imaginacije i osjećaja, istodobno jača umjetnost koja je društveno angažirana i koja ulazi u izvanestetski materijalni prostor, kako bi promijenila i materijalne i duhovne prilike svih slojeva društva.

Umjetničko obrazovanje u suvremenom europskom društvu uglavnom odražava mijene u samoj umjetnosti i umnožava funkcije kojima je ispunjena. Tu se u prvom redu misli na povezanost likovne umjetnosti, tehnologije i industrijske proizvodnje.

Obrazovanje za umjetnost i putem umjetnosti

Danas se u Europi u području umjetničkog obrazovanja najčešće koriste dva komplementarna termina: „obrazovanje za umjetnost“ i „obrazovanje putem umjetnosti“. Prvi termin podrazumijeva oblikovanje osjetljivosti i neke vrste umjetničkog senzibiliteta, poštivanje estetskih vrijednosti i oblikovanje sposobnosti umjetničkog izražavanja, a obrazovanje putem umjetnosti podrazumijeva proces formiranja cjelovite ličnosti. Obrazovanje putem umjetnosti ne služi samo razvoju umjetničkog senzibiliteta radi umjetnosti same već i njegovom transferiranju na druga područja, kao što je obogaćivanje znanja, jačanje osobnog mišljenja, stjecanje moralnih kriterija, imaginacije i kreativne sposobnosti. Za koncept obrazovanja putem umjetnosti zaslužan je Herbert Read koji je 1943. objavio knjigu „Education through Art“. Promjena naziva nije bila tek formalne prirode, ideja o obrazovanju putem umjetnosti bila je revolucionarna ideja, koju mnogi ni danas ne razumiju, jer je umjetničkom obrazovanju namijenila središnju ulogu u reformi obrazovnog sustava. „Svrha reforme nije stvaranje još većeg broja umjetničkih dijela, već stvaranje boljih ljudi i boljeg društva. Naš je cilj postavljanje takvog umjetničkog obrazovanja koje će razviti imaginativne i kreativne sposobnosti djece. Kada su kreativne sposobnosti oslobođene na jednom području, one će se prenijeti na sva područja ljudskog djelovanja“ (Read, 1943:68). Ideja o „obrazovanju putem umjetnosti“ privukla je veliku pozornost teoretičara obrazovanja širom svijeta. Njegova knjiga je postala neka vrsta manifesta u obrani integriteta čovjeka ugroženog procesom otuđenja tipičnim za tehnokratsku i potrošačku civilizaciju. U duhu ove

Readove orijentacije formaliziran je pokret pod pokroviteljstvom UNESCO-a pod nazivom International Society for Education through Art (1954).

Na tragu ove diskrepancije između ova dva modela umjetničkog obrazovanja danas su još uvijek aktualne rasprave koje otvaraju pitanja poput: poučava li se umjetnost u školama samo radi estetskog užitka i poznavanja umjetničkih djela ili umjetnost treba promatrati kao sredstvo za efikasnije učenje drugih školskih predmeta; postoji li umjetničko obrazovanje zbog malog broja darovitih za pojedina umjetnička područja ili zbog svih. Odgovore na ova i brojna druga pitanja možemo naći u UNESCO-vom dokumentu „Smjernice za umjetničko obrazovanje“, sa Svjetske konferencije o umjetničkom obrazovanju : Oblikovanje stvaralačkih mogućnosti za XXI stoljeće, Lisabon, ožujak 2006., koji zagovara općeljudska prava na obrazovanje i kulturnu participaciju pridajući pritom esencijalnu ulogu umjetničkom obrazovanju u podizanju kvalitete obrazovanja. Kao ciljeve umjetničkog obrazovanja ovaj dokument navodi: pravo svih na obrazovanje, razvitak individualnih sposobnosti, poboljšanje kvalitete obrazovanja, promicanje kulturne raznolikosti. Dalje, kao ključne sposobnosti koje razvija umjetničko obrazovanje navodi: intelektualna spoznaja, likovno – vizualna pismenost, emocionalna inteligencija, iskustvena spoznaja, kreativnost, komunikacijske vještine, kritičko mišljenje i smisao za slobodu mišljenja i djelovanja. A kao metode kojima se umjetnost služi u razvoju ovih sposobnosti isti dokument navodi: proučavanje umjetničkih djela (učenje umjetnosti), izravan susret s umjetničkim djelima, sudjelovanje u umjetničkom stvaranju te naglašava da je umjetnost sredstvo za učenje drugih predmeta. (obrazovanje putem umjetnosti).

Na kraju ovog pregleda treba reći da je umjetničko obrazovanje u Europi kompleksan fenomen koji ne određuje samo teorijska misao, već je on u prvom redu determiniran stanjem i promjenama u umjetnosti i kulturi.

POVIJEST LIKOVNOG OBRAZOVANJA U HRVATSKOJ

Poviješću likovnog obrazovanja, duboko ukorijenjenog u europsku tradiciju, u hrvatskom se obrazovnom sustavu do sada sustavno rijetko tko bavio, stoga se podatci o razvoju likovnog obrazovanja na našem prostoru ne mogu naći na jednom mjestu. Za razliku od Amerike (Eisner, 2004) i Europe, gdje se u novije vrijeme povijesne mijene u umjetničkom obrazovanju istražuju u doktorskim disertacijama, profesionalnim publikacijama, konferencijama, u Hrvatskoj jedva da postoji svijest o tome da umjetničko obrazovanje ima svoju povijest. Ovog zahtjevnog posla trebao bi se poduhvatiti netko tko je istraživanjem spreman zahvatiti širi kontekst i interdisciplinarnom metodom rasvijetliti odnos između umjetnosti, obrazovanja, društva i kulture kao i pojavom umjetničke pedagogije kao vlastite profesije. K tomu takvo bi istraživanje još trebalo obratiti pozornost i na legislativu i političke procese. Situaciju u ovom smislu dodatno komplicira činjenica da se umjetničko obrazovanje u hrvatsko javno školstvo uvodi u 18. st. u vrijeme kada je Hrvatska bila u sastavu Habsburškog Carstva te su nam, stoga, mno-

gi podaci iz tog vremena teško dostupni ili dobiveni iz druge ruke. Malobrojni podaci pomažu nam u djelomičnoj rekonstrukciji povijesti likovnog obrazovanja.

Zahvaljujući Angeliki Plank (Ivančević i Turković, 2001), profesoricu na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču, koja se bavila istraživanjem početaka likovnog obrazovanja u austrijskim školama i fakultetima, doznajemo da je Marija Terezija 1774. uvela javno školstvo i crtanje postaje obveznim obrazovnim predmetom u školskim programima. Tada se to zvalo „Zeichen mit dem Zirkel und Linial sowohl, als aus Freyer Hand“ što bi u prijevodu značilo „crtanje šestarom i ravnalom kao i prostom rukom“. Godina 1774. obično se u Austriji smatra godinom početka umjetničkog obrazovanja, premda na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču od 1690. postoji kolegij „crtanje“ koji se smatra prvim i najvažnijim korakom u usvajanju umjetničkih vještina poput slikarskih, kiparskih i graditeljskih. Likovna se akademija u to vrijeme pridržavala klasičnog ideala ljepote pretočenog u institucionalizirano poučavanje umjetnosti zahvaljujući prvim knjigama iz pera Cennino Cenninija i Leona Battiste Albertija. Na Akademiji se crtanje poučavalo u tri koraka: a) kopiranje crteža, b) kopiranje skulptura i c) crtanje prirode – prikazane u obliku ljudskog tijela (crtanje akta). Istodobno se u austrijskom obrazovnom sustavu širi svijest o važnosti umijeća crtanja u području brojnih obrta i arhitekture. To je glavni razlog uvođenju crtanja u osnovne tzv. pučke škole i posebne risarske škole. Zna se da je grafičar Jakob Mathias Schmutzer (1733.-1811.) poslan u Pariz kako bi se ondje usavršio u struci, a po povratku u Beč 1766. postaje ravnateljem novoosnovane Grafičke akademije, a kasnije i ravnateljem pouke crtanja u svim zemaljskim i glavnim risarskim školama u zemlji. Po nalogu Marije Terezije postaje direktorom Akademije likovnih umjetnosti (Stahuljak, 1955.). Jakob Schmutzer znatno je pridonio uvođenju nastave crtanja u pučkim i posebnim crtačkim školama. Zajedno s Abbotom Felbigerom (Plank :53) 1783. objavljuje upute za pouku crtanja u kojima stoji da „crtanje ljudske figure“ ne može više biti sadržajem nastave te da ga treba napustiti. Umjesto toga program se sastojao od : a) uvoda u osnove praktične geometrije, b) kopiranja svih vrsta arhitektonskih crteža počevši sa sustavom različitih stupova, c) kopiranja različitih ukrasa. Ovaj je program crtanja, kao i uredba o uvođenju crtanja u pučke škole i o osnivanju posebnih crtačkih škola, bio obvezan za cijelo područje monarhije, pa tako i za Hrvatsku i Slavoniju. Štoviše, prema poznatim podacima na koje se poziva A. Plank, škole su morale u to vrijeme dva puta godišnje slati učeničke crteže u Beč kako bi se mogao procijeniti napredak nastave crtanja. Ovu bismo provjeru mogli po analogiji danas smatrati vanjskim vrednovanjem programa. U Grafičkoj akademiji Jakoba Schmutzera pouku iz crtanja dobili su brojni polaznici, a među njima i Johann Mittermayer, prvi majstor crtanja u risarskoj školi u Zagrebu.

U skladu s propisom ondašnje vlasti, prve risarske škole u Hrvatskoj su osnovane u Zagrebu 1781., sa spomenutim učiteljem Johannom Mittermayerom na čelu, u Rijeci 1787. samo za kratko vrijeme, tj. do 1789. da bi onda 1790. opet nastavila radom, u Varaždinu 1795., gdje se kao prvi učitelj spominje Franjo Lendvaj, i u Osijeku 1799. (A. Cuvaj, 1910). O osječkoj crtačkoj školi i njenom

prvom učitelju Antunu Müntzbergeru (1774-1824), postavljenom po odluci kraljevskog namjesništva u Budimu početkom 1800., i o programu škole može se nešto više saznati iz „Osječkog zbornika“ koji je uredio Kamilo Firingner 1962.

Uvođenje nastave crtanja nije imalo za cilj pripremiti učenike za buduće umjetnike, nego ih osposobiti za korištenje crteža tijekom školovanja za neki od obrta. A među obrtima koji se u to vrijeme spominju u svim većim hrvatskim gradovima nalaze se (Stahuljak, M., 1955): zidarski, klesarski, sadrarski, stolarski, kolarski, tesarski, kovačko-bravarski, zlatarski, remenarski, draguljarski, mjedarski, zvonoljevački, limarski, kotlarski, pozamentarski, gumbarski, suknarski, tkalački, sedlarski, oruđarski i lončarski. Iz sačuvane građe možemo zaključiti da je program risarskih škola stavljao naglasak na tehničko i geometrijsko crtanje, tj. crtanje u funkciji obrta. Modernim jezikom rečeno, prosvijećeni je apsolutizam u obrazovnom programu posebnu pozornost posvećivao učeničkom stjecanju kompetencija za bavljenje obrtom, što znači da su ishodi učenja bili mjereni postignućima u nekom od obrta. Tek početkom 20. st. na crtanje se počinje gledati kao na temeljnu likovnu disciplinu i u školama se počinje prakticirati slobodniji dječji crtež. Kao likovna disciplina crtanje postaje obveznim nastavnim predmetom u Obrtnoj školi, osnovanoj 1882. g. u Zagrebu (današnja Škola za primijenjenu umjetnost i dizajn), a nakon toga i na Višoj školi za umjetnost i obrt 1907.g. u Zagrebu (danas Akademija likovnih umjetnosti).

Poslije 2. svjetskog rata s uvođenjem obveznog osnovnog obrazovanja za sve u školama se uvodi program Likovnog odgoja u kojemu je crtanje i dalje glavni oblik izražavanja djece, tako da se iz njega razvijaju slikanje, modeliranje i druge aktivnosti u funkciji jačanja estetskog senzibiliteta i uvođenja u svijet umjetnosti putem interpretacije likovnih djela. Program se širi u skladu s razvojem društva i obrazovnog sustava u kojem sve uočljivijom postaje činjenica da knjiga, umjetnost, igra, glazba, ples čine intrinzični dio života većine djece, u smislu kulture koju otkrivaju i kulture koju će sami stvarati pjesmom, igrom ili izražavanjem pomoću slike. Preciznije, u tom su se razdoblju dogodile velike promjene, slične onima u Europi i Americi, zahvaljujući tome što je osnovno obrazovanje postalo obvezno i zato što je utemeljeno na jednakosti obrazovnih šansi za sve učenike prema njihovim sposobnostima. To podrazumijeva i mogućnost likovnog izražavanja svih učenika, a ne samo darovitih, u skladu sa sklonostima i sposobnostima. Takvom razvoju obrazovanja veliki je poticaj dalo poslijeratno okruženje u svijetu u kojem su, već u studenom 1945., prilikom formiranja organizacije Ujedinjenih naroda, postavljeni temelji nove politike međunarodnog razumijevanja i ravnopravnosti. Takvu će politiku, na prijedlog UN-a, slijediti u području kulture, znanosti i obrazovanja UNESCO, koji već na prvoj i drugoj Generalnoj konferenciji 1946. i 1947. usvaja rezoluciju kojom se traži potpora umjetničkom obrazovanju i 1948. formira Povjerenstvo za umjetničko obrazovanje s Herbertom Readom na čelu. Prilikom održavanja UNESCO seminara u Bristolu 1951. osnovana je InSEA (International Society for Education through Art). Ova zbivanja imaju odjeka u Hrvatskoj, ne samo u smislu aktivnog udjela u međunarodnim asocijacijama nego

i u transformaciji likovnog obrazovanja tako da vještina crtanja, zastarjela koncepcija „vježbe ruke“, više ne služi obrtu i kulturnoj tradiciji, već se postupno shvaća kao razvojna aktivnost i kao kreativno ponašanje. Umjetničko obrazovanje mijenja orijentaciju stavljajući naglasak na individualni izraz, estetski doživljaj i pozitivan utjecaj umjetnosti na razvoj djece, što podrazumijeva:

1. Dječji likovni izraz shvaća se ozbiljno i analizira temeljito.
2. Vježbe crtanja postupno nestaju iz svakodnevnog života škole. Uz crtanje se javlja slikanje i modeliranje.
3. Likovne se teme izvode iz iskustva i interesa učenika.
4. Percepcija, zadovoljstvo i igra zauzimaju mjesto koje je nekada pripadalo crtačkom drilu.

Za to razdoblje možemo reći da nosi u sebi progresivni preokret jer se umjetnost pojavljuje kao sredstvo samoizražavanja i kreativnog potvrđivanja uporabom različitih likovnih materijala. U to se vrijeme likovni odgoj često povezivao sa glazbenim odgojem, tehničkim odgojem i materinskim jezikom zbog uvriježenog mišljenja da će se tako povezanim odgojnim sadržajima djeca formirati kao cjelovite, čvrste ličnosti. Sve to objašnjava činjenicu da je u obrazovnom sustavu likovni odgoj, kasnije likovna umjetnost, bio zastupljen s dva školska sata tjedno tijekom svih osam razreda osnovne škole. Rađene su korelacije likovnog odgoja s drugim nastavnim predmetima (Arkin, S.A., 1948; Poljak, V., 1964; Bodulić, 1972). Nakon tog razdoblja slijedio je niz školskih reformi od kojih nijedna nije rezultirala bolje integriranim i koordiniranim školskim sustavom. Svi pokušaji da se predmeti povežu u kurikularna područja uglavnom su završavali neuspješno (Ivančević i Turković, 2001). Prvih 50 godina institucionalno se obrazovanje mijenjalo samo kvantitativno, tj. dolazilo je do proširenja obrazovnih sadržaja, tako da je to imalo za posljedicu posvemašnju neusklađenost između količine obrazovnih sadržaja i vremena predviđenog za njihovu realizaciju. Ponajbolji prijedlog rasterećenja učenika povezivanjem u zajedničko područje srodnih nastavnih predmeta jest onaj kojeg su priredili D. Rosandić, J. Damjanov i suradnici (1980) pod nazivom Program za jezično-izražajno umjetničko područje. U ovom su programu jedna cjelina: verbalni jezik (materinski), vizualni jezik, auditivni jezik i kinestetički jezik, a druga cjelina: književna umjetnost, likovna umjetnost, glazbena umjetnost i plesna umjetnost. Posebnu cjelinu u ovom programu čine scenski i filmski jezik i scenska i filmska umjetnost. Zahvaljujući ovom programu u nastavnom planu i programu za osnovnu školu, u programu redovite nastave, likovna umjetnost/likovna kultura nalazi se odmah iza Hrvatskog jezika.

Međutim, 1996. god. Ministarstvo prosvjete, na prijedlog ministrice a s namjerom „rasterećenja nastavnog plana i programa“, ukida 1 sat tjedno u osnovnim školama prilikom uvođenja obveznog religioznog odgoja u škole. Nastava likovnog je prepolovljena u 5. i 6. razredu, a u 7. i 8. umalo ukinuta. God. 2002. Ministarstvo prosvjete i športa / Zavod za unapređenje školstva donosi dokument „Kurikularni pristup promjenama u osnovnom školstvu: razrada okvirnog nastav-

nog plana i programa u funkciji rasterećenja učenika“ u kojem stoji da programske sadržaje „likovne kulture“ treba integrirati u ostale predmete kad god je to moguće, kako bi se izbjegla prevelika opterećenost učenika. Kasnija su europska iskustva pokazala da je takav oblik integracije nastavnih predmeta čista utopija, budući se likovni izraz tada uglavnom koristi kao ilustracija, dekoracija sadržaja drugih predmeta, pri čemu se zanemaruju sposobnosti koje razvija program likovne umjetnosti, što se trenutno dešava u Hrvatskoj. Drugim riječima, u Hrvatskoj je došlo do redukcije broja nastavnih sati likovne kulture uz istodobno jačanje svijesti o važnosti likovnog obrazovanja, likovne pismenosti, vizualne komunikacije u kontekstu suvremenog društva, što je svojevrsni apsurd. Ovaj apsurd je utoliko veći uzmemo li u obzir da najnoviji Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, donesen u srpnju 2008., izrijeком navodi u članku 4. kao jedan od ciljeva odgoja i obrazovanja i estetski odgoj, a da pritom u praksi imamo potpuno drugačiju situaciju koja proizlazi iz pitanja može li se stvarno nešto postići u jednom satu tjedno.

KOMPARATIVNA ANALIZA POLOŽAJA LIKOVNOG OBRAZOVANA U JEDANAEST EUROPSKIH ZEMALJA

Rasprava o položaju umjetničkog obrazovanja u obveznom obrazovanju postala je top-temom u zadnjih nekoliko godina u većini europskih zemalja iz brojnih razloga. Prvi i možda najvažniji razlog leži u činjenici da se integracijski procesi u europskoj politici reflektiraju i na područje obrazovanja u smislu sve većeg približavanja, traženja zajedničkog okvira radi međusobnog priznavanja i otvaranja novog prostora za međunarodnu suradnju. No, da bismo mogli razmišljati o zajedničkom obrazovnom okviru, moramo uzeti u obzir sve društvene i kulturne vrijednosti i druge faktore utjecaja na umjetničko obrazovanje i temeljito ih analizirati kako bismo razumjeli razlike u obrazovnim sustavima različitih zemalja. Neke su zemlje uspostavile u svojoj regiji konkretne oblike aktivne suradnje još početkom prošlog stoljeća, unatoč velikim povijesnim i kulturnim razlikama, kao npr. skandinavske zemlje (Lindström, 2007), i ta se suradnja proširila i na druge zemlje nakon Drugog svjetskog rata, kao što je opisano u prethodnom poglavlju, a u novije vrijeme bilježimo sve veće približavanje obrazovnih politika Istočne i Zapadne Europe. U tom smislu i Hrvatska traži svoje mjesto u novom europskom obrazovnom prostoru usvajajući pritom europske obrazovne standarde. Važno je naglasiti da su neke europske zemlje vrlo kvalitetno razradile nacionalni kurikulum, nacionalne norme, usklađene sa zakonom i da je u procesu usklađivanja obrazovnih sustava jako važno i korisno za one koji tek pristupaju izradi svojih nacionalnih kurikuluma slijediti primjere dobre prakse. Naime, one zemlje koje imaju takav nacionalni kurikulum pružaju sigurnost nastavnim sadržajima, među njima i likovnoj umjetnosti, što je jako važno. Na brojnim europskim skupovima u zadnjih nekoliko godina prezentirani su rezultati komparativnih istraživanja u vezi sa statusom likovnog obrazovanja u Europi upravo iz navedenih razloga.

U Hrvatskoj je prvo takvo istraživanje omogućio Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu u sklopu znanstvenoistraživačkog projekta „Evaluacija nastavnih programa i razvoj nacionalnog kurikula“ voditeljice projekta Branke Baranović. Taj se projekt u drugoj fazi fokusirao na komparativnu analizu nacionalnih okvirnih kurikula za obvezno obrazovanje u 11 europskih zemalja kako bi se našoj obrazovnoj praksi približili različiti modeli, različite koncepcije, sadržaji iz iskustva drugih zemalja. Projekt se fokusirao na proučavanje koncepta, strukture i sadržaja europskih modela kurikula s ciljem da izvuče primjere dobre prakse koji bi mogli poslužiti u izradi i razvoju nacionalnog kurikula za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj, pred kojim se zadatkom Hrvatska našla nakon usvajanja nastavnih programa (HNOS) iz 2006. Analiza predmetnih kurikula likovne umjetnosti doprinos je ovoj drugoj fazi projekta. U tom smislu poštivana je matrica zadana projektom po kojoj elemente predmetnih kurikula čine: opis predmeta, kurikularno područje u kojem se predmet nalazi, odgojno-obrazovni ciljevi i ishodi učenja, status predmeta u kurikulu, broj sati tjedno i godišnje, kroskurikularne teme, didaktičko-metodičke smjernice, uvjeti izvođenja nastave i evaluacija. U pristupu istraživanju položaja likovnog obrazovanja u cijelosti je zadržan model grupiranja europskih zemalja u 4 skupine, prema propozicijama projekta (Baranović, 2007). To znači da prvu skupinu čine: Finska, Norveška, Švedska; drugu skupinu čine: Engleska, Škotska, Republika Irska; u trećoj skupini su: Austrija, Slovenija, Mađarska, a u četvrtoj: Nizozemska i Njemačka. Što se Hrvatske tiče, analiziran je nastavni program (HNOS) iz 2006.

U prikazu koju slijedi navodimo primjere iz prve tri skupine nakon što smo ih izdvojili kao ogledne primjere po sadržaju, strukturi i cjelovitosti i najbolje primjere koji mogu poslužiti kao značajna referenca za poboljšanje našeg predmetnog kurikula u Hrvatskoj.

U prve tri zemlje: Švedskoj, Norveškoj i Finskoj „likovna umjetnost“ je pozicionirana na sličan način u obveznom obrazovanju. To znači da je u sve tri zemlje predmet postavljen nacionalnim kurikulumom kao obavezan kroz svih 9 godina obaveznog obrazovanja u Finskoj i Švedskoj i 10 godina u Norveškoj. Sadržaj predmetnog kurikula opisan je tako da ostavlja veliku slobodu nastavnicima u izboru odgovarajućih metoda nastave i izbora materijala. Nastavnim planom nisu propisane didaktičke smjernice, a ni organizacija nastave, što znači da škola može fleksibilno i slobodno rasporediti sate prema potrebi. Osim toga karakteristika je tih triju zemalja da uz ovaj predmet stavljaju naglasak na obrt sukladno svojoj tradiciji i kulturi. **Norveška** ima predmet Likovna umjetnost i obrt, što znači da se dva sadržaja prožimaju u jednom predmetu, a strukturirani su tako da uključuju praktični rad i povijest umjetnosti. Naglasak je stavljen na razvoj individualnosti i proširenje kreativne sposobnosti. Predmetni kurikulum ne opisuje očekivane ishode, tj. postignuća učenika. **Švedska** ima dva predmeta Likovna umjetnost i Obrt u istom kurikularnom području. Predmetni kurikulum orijentiran je na učenikova postignuća. Po sadržaju je predmet Likovna umjetnost sličan i u Norveškoj. **Finski**

program je znatno širi i sastoji se iz dva odvojena predmeta: Vizualna umjetnost i Obrti i vrlo je precizno razrađen. Zato zaslužuje da ovdje bude prezentiran u cijelosti. Taj program, uz standardne sadržaje, naglasak stavlja na vizualne komunikacije, nove medije i dizajn. Osim toga propisuje posjet izložbama i muzejima. Činjenica da Finci kombiniraju u svom obrazovnom sustavu vizualnu umjetnost s vizualnim komunikacijama, obrtom/vještinama, primijenjenim umjetnostima i dizajnom ima presudan utjecaj ne samo na kulturu kvalitete umjetničkog obrazovanja, već i na dizajn po kojemu su Finci poznati širom svijeta.

FINSKA

Tablica 1. Predmetni kurikulum – FINSKA

Naziv predmeta	1. Vizualne umjetnosti/Visual Arts 2. Obrti/Crafts Oba se kolegija protežu od 1. do 9. razreda obvezne škole i čine umjetničko obrazovanje podijeljeno u dvije faze od 1. do 4. razreda i od 5. do 9. razreda.
Kurikularno područje	Vizualna umjetnost i obrti pripadaju području koje se zove Umjetnost, obrti i tjelesno obrazovanje. Čine ga glazba, vizualne umjetnosti, obrti i tjelesno obrazovanje.
Značenje predmeta	Zadatak nastave vizualne umjetnosti u općim školama je podupiranje razvoja vizualnog mišljenja, estetske i etičke svijesti učenika te osposobljavanje učenika za samostalno vizualno izražavanje. Ključni doprinos ove nastave sastoji se u razumijevanju pojavnih oblika kulture u društvu – umjetnosti, medijima i okruženju. Cilj je nastave da učenik izgradi vlastiti stav prema umjetnosti. Nastava likovne umjetnosti stvara podlogu za poštivanje i razumijevanje vizualne umjetnosti unutar finske kulture, za razumijevanje kulture mladih i kultura koje su učenicima strane, nepoznate. Vizualne umjetnosti razvijaju vještine nužne za izgradnju održive budućnosti.
Značenje predmeta	Polazišna točka za umjetničko izražavanje i umjetničku aktivnost jest vizualni svijet koji učenika okružuje, osjetilno opažanje, mentalne slike i iskustva. Cilj je nastave razviti stvaralačku maštu i potaknuti brojne vještine kojima učenik može kreativno rješavati probleme i razviti istraživačko učenje. Predmetno područje povezano je s iskustvom koje ima sasvim određeno značenje za učenika. Pouka iz vizualne umjetnosti mora voditi računa o unutarnjoj integraciji subjekta, tako da se predmeti opažanja, spoznaje i oblikovanja simultano pretvaraju u vizualno iskustvo. Glavni se sadržaji umjetnosti uvijek mogu prenositi na jedan te isti način. Tematska kvaliteta je takva da omogućuje ležernu atmosferu.
Status predmeta	Zaseban predmet Obvezan predmet
Organizacija predmeta	Predmet uključuje kroskurikularne teme. Budući se sadržaji vizualnih umjetnosti vežu uz vizualne komunikacije, taj se predmet svojim tematskim cjelinama povezuje s predmetima koji obrazuju za komunikacije, a to su: materinski jezik, strani jezik, glazba, povijest i društvo. Umjetnost obogaćuje ove predmete estetskim i iskustvenim aspektima.

	<p>Vizualna umjetnost pridonosi i obrazovanju za okoliš, jer senzibilizira učenika za prirodnu i kulturnu baštinu. Pojavljuje se u svim predmetima koji uključuju ekološke teme.</p> <p>Predmet je podijeljen u dva ciklusa: od 1. do 4. i od 5. do 9. razreda.</p>
Razredi 1 – 4	<p>U nastavi vizualne umjetnosti u ovom razdoblju djeca prakticiraju uporabu stvaralačke mašte i osjetilnog opažanja na različite načine. Pristup je zabavan, kroz igru. Glavni sadržaj pouke obuhvaća osnovna umijeća vizualnog izražavanja, poznavanja materijala i radni pristup karakteristikama umjetnosti. Naglasak je stavljen na umjetnički proces, čiji se dijelovi planiraju, rade skice, kompletira rad i evaluira. Učenike se stimulira da dorade, dovrše svoje radove i da ih nakon toga zadrže.</p>
Ciljevi (1-4)	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> – stjecati vještine i znanja nužna za vizualno izražavanje: opažanje, razvijanje ideja, imaginacija, invencija, kreativno rješavanje problema; izgradnja i potvrđivanje estetskog odabira; postavljanje određenog cilja – stjecati vještine potrebne za stvaranje slike i konstruiranje prostora, steći znanje o materijalima – naučiti analizirati i diskutirati vlastiti rad i rad drugih, prakticirajući uporabu osnovnih pojmova iz umjetnosti i poštivati različita stajališta o umjetnosti i vizualnoj komunikaciji – upoznati vizualnu tradiciju vlastite kulture i stranih kultura unutar sfere vlastitog iskustva, finsku graditeljsku tradiciju, modernu umjetnost, značajne zgrade i prirodni okoliš svoje uže zajednice, arhitekturu i dizajn – naučiti cijiniti estetske vrijednosti, ugodu i funkcionalnost njihova okoliša – naučiti istraživati značenje različitih medija u vlastitom životu – naučiti se koristiti alatima za vizualnu komunikaciju, naučiti razlikovati svijet mašte od stvarnoga svijeta
Sadržaj predmeta (1-4)	<p>a) Vizualno izražavanje i vizualno mišljenje</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vizualne tehnike, načini izražavanja i materijali: slikanje, crtanje, grafika, dizajn i modeliranje – Elementi vizualnog izražavanja: ravnoteža, napetost, ritam, boja, forma, prostor, pokret, vrijeme i linija – Učenje i ocjenjivanje likovnih djela i likovne prakse uz uporabu korektno terminologije prilikom diskusije <p>b) Poznavanje umjetnosti i kulturalna ekspertiza:</p> <ul style="list-style-type: none"> – posjeti lokalnim muzejima i umjetničkim izložbama te uvid u rad umjetnika – proučavanje umjetničkih djela putem vlastitih radova i njihovim objašnjavanjem – majstori finskog zlatnog razdoblja: primjeri suvremene umjetnosti i umjetnosti iz različitih područja <p>c) Estetika okoliša, arhitektura i dizajn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uvod u prirodu i opis prirode, zgrada, zgrada pod kulturnom zaštitom, prepoznavanje promjena u okolišu – ispitivanje, dizajniranje i oblikovanje predmeta; trodimenzionalna konstrukcija; izrada krajobraznih planova i minijaturnih maketa

	<p>d) Mediji i vizualna komunikacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> – elementi vizualnog prikazivanja: od priče do slike, zatvaranje i pregled, kombiniranje teksta i slike – ilustracija, stripovi, reklamne slike, fotografija, video, digitalna slika – kritičko proučavanje i istraživanje vizualne komunikacije na televiziji, kompjutorskim igricama, filmovima, stripovima i reklamama
<p>Postignuća (outcomes) na kraju 4. razreda</p>	<p>Učenik će:</p> <ul style="list-style-type: none"> – znati kako dati vizualni oblik svojim mislima, osjećajima, idejama i prevesti svoja opažanja u slike – znati elemente kompozicije potrebne za stvaranje slike i oblikovanja prostora i poznavati svojstvo materijala – znati koristiti glavne alate i tehnike u stvaranju vlastite slike i koristiti skicu kao pomoć prilikom izrade vlastitog rada – znati se brinuti za umjetničke alate i materijale – znati sačiniti zapis o svom radnom procesu i upotrebljavati ga u samoevaluaciji – znati diskutirati o vlastitim radovima i o radovima drugih, znati opravdati svoje umjetničke preferencije i koristiti osnovne pojmove o umjetnosti – znati što umjetnik radi i poznavati radove nekih finskih umjetnika kao i vizualni izraz nekih stranih kultura unutar prostora vlastitog iskustva – znati što činiti u muzejima i umjetničkim predstavama i s umjetnošću u različitim kontekstima – znati kako se služiti umjetničkim djelima, slikama iz okoliša, prirode i izgrađenog prostora, knjigama, časopisima, muzejima, galerijama i internetskim izvorima informacija – znati prepoznati i ocijeniti estetske i etičke vrijednosti u svojoj školi i neposrednoj blizini – znati što rade arhitekti i dizajneri i poznavati neke arhitektonske i dizajnerske važnije radove – znati ocijeniti vlastiti odabir medija, načiniti vlastiti izbor, potvrditi vlastito stajalište – znati opažati i utvrditi razliku između stvarnog i imaginarnog svijeta – znati koristiti neke alate u vizualnoj komunikaciji – znati raditi sam i u suradnji s drugima.
<p>Razredi od 5 do 9</p>	<p>Pouka iz likovne umjetnosti u ovom razdoblju stavlja naglasak na tehnologije pojedinih medija i na osnove i tehnike vizualnog izražavanja, na sadržaj slike kao instrumenta izražavanja i komunikacije. Uz pomoć vizualnih materijala poukom se povećava učenikovo znanje o umjetnosti i povijesti umjetnosti te sposobnost učenika za interpretaciju slike. Cilj je predmeta kod učenika povećati razinu razumijevanja različitih kultura i interakcije među njima. Sati vizualne umjetnosti moraju učeniku pružiti mogućnost stvaranja vlastitog djela i stalni uvid u umjetnost. Njegov vlastiti rad, iskustvo radnog procesa, grupno ocjenjivanje, razvit će kod učenika sposobnost razumijevanja za umjetnički proces i pomoći će u učenju umjetnosti i razvoju vizualnog mišljenja.</p>

<p>Ciljevi (5-9)</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> – naučiti osnovne materijale, tehnike, alate, načine izražavanja kojim se koristi umjetnost i vizualna komunikacija – naučiti uživati u izražavanju vlastitih ideja, zapažanja, osjećaja za vizualne oblike te shvatiti kako umjetnost prikazuje različite životne fenomene – naučiti značenje umjetničkog procesa kroz vlastito iskustvo na nekom radu – naučiti ocjenjivati svoj vlastiti rad i rad drugih, kao i različitost pristupa s obzirom na sadržaj, tehničko rješenje itd. – naučiti upotrebljavati sve izvore, pa i elektroničke komunikacije prilikom izrade svog rada, tj. sve izvore informacija i iskustava – upoznati tehnike vizualne komunikacije i primijeniti ih na izražavanje vlastitih ideja u mediju – učiti i evaluirati umjetnost, vizualnu komunikaciju i okoliš s estetskog i etičkog stajališta – naučiti raditi samostalno i zajedno s drugima.
<p>Sadržaj (5-9)</p>	<p>a) Vizualno izražavanje i vizualno mišljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – crtanje, grafika, slikanje, keramika, kiparstvo, prostorna umjetnost, umjetnost u okolišu; produblјivanje vizualnog mišljenja – osnove vizualne komunikacije: ravnoteža, napetost, ritam, forma, boja, prostor, pokret, vrijeme i linija – stilovi umjetnosti, vizualni simbolizam u nečijem konkretnom likovnom izrazu – izražavanje vlastitih opažanja, misli i ideja pomoću likovnih sredstava <p>b) Poznavanje umjetnosti i kulturalna ekspertiza:</p> <ul style="list-style-type: none"> – središnja obilježja suvremene umjetnosti; povijest umjetnosti, vizualni svijet različitih kultura – posjeti izložbama i muzejima, uvod u umjetnički rad i upotreba internetskih kulturalnih servisa – analiza slika: proučavanje strukture slike, interpretacija sadržaja, umjetnička kritika <p>c) Estetika okoliša, arhitektura i dizajn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – istraživanje interakcije prirode i uređenog okoliša, proučavanje graditeljske baštine i vrednovanje različitih okoliša iz estetske, etičke, ekološke i prostorno planske perspektive – uvođenje u elemente izražavanja, stilska obilježja, u tradiciju arhitekture i dizajna – upoznavanje najznačajnijih predstavnika finske arhitekture i dizajna – opažanje, planiranje i konstrukcija prostora; uvod u i dizajnerski proces; istraživanje veze između materijala i planirane uporabe <p>d) Mediji i vizualna komunikacija:</p> <ul style="list-style-type: none"> – istraživanje slike za uporabu u mediju, strukturalna i sadržajna analiza medijske prezentacije – fotografija ili digitalna i video fotografija – oblici vizualnog opisivanja i specijalne karakteristike ilustracije, stripa i pokretne slike – reklamni kanali i sredstva izražavanja – grafički dizajn i kombinirane riječi i slike, osnove tipografije i make-upa

Postignuća na kraju 8. i 9. razreda	Učenik će: <ul style="list-style-type: none"> – znati se izraziti vizualno, – znati upotrijebiti sredstva za konstrukciju slike i osnovne materijale i tehnike u vizualnoj umjetnosti i medijima – znati odabrati tehnike i materijale koji odgovaraju njegovom vlastitom radu – moći objasniti proces stvaranja slike, od skice do gotovog rada – prepoznati neke ključne fenomene u umjetnosti i moći ih smjestiti u pripadajući vremenski i kulturni kontekst – biti sposoban istražiti i interpretirati slike u umjetnosti i komunikaciji – znati dobro upotrijebiti iskustvo stečeno u susretu s umjetnicima, muzejima i izložbama – moći razlikovati različite aspekte intervencija u prostoru: ekološke, estetske, etičke – poznavati različite faze u planiranju i dizajnerskom procesu i znati ih primijeniti na vlastiti rad – znati prepoznati stilska obilježja u arhitekturi i objektima – znati osnove vizualne komunikacije i tehnologije novih medija: fotografija ili video fotografija, nastojanje digitalne fotografije i grafičkog dizajna – biti sposoban analizirati sadržaj, strukturu i vizualnu realizaciju djela u mediju – znati promatrati i ocjenjivati vlastiti rad i napredak i upotrijebiti mišljenje drugih o svom radu – biti sposoban za samostalan rad i interaktivnu suradnju s drugima u skladu s postavljenim zadatkom – znati puno o umjetnosti, slikama i okolišu te prirodnoj i kulturnoj baštini pomoću knjiga, časopisa, magazina, muzeja, galerija i internetskih izvora informacija i vlastitog iskustva.
Broj sati tjedno	Minimalan broj sati tjedno je propisan tako da škola može fleksibilno i slobodno rasporediti sate prema potrebi, a obveza je jedan sat vizualne umjetnosti i jedan sat obrta kroz svih devet razreda.

U drugoj skupini zemalja **Engleska** ima nacionalnim kurikulumom iz 2004. propisan nastavni predmet Umjetnost i dizajn kao obvezan za dob od 5 do 14 godina, a nakon toga kao izborni od 14 do 16 godina. Isto tako Engleska ima propisane obrazovne standarde za svaku metodičku jedinicu kako ovog tako i drugih nastavnih predmeta. Kako Engleska sebe smatra domovinom dizajna, tako je logično da termin dizajn podrazumijeva i obrt i primijenjene umjetnosti. Specifikum je engleskog programa to što ima predviđene i opisane aktivnosti za rad s učenicima s posebnim potrebama. **Škotska** ima predmet Umjetnost i dizajn koji se temelji na uputama Scottish Executive Education Department-a (SEED), objavljenim u obliku vodiča. Isto kao i Engleska ima Zakon o obrazovnim standardima za škotske škole koji je usvojen 2000. godine te detaljno razrađene didaktičko-metodičke smjernice za izvođenje nastave. U oba slučaja programi nisu fokusirani na ishode učenja i imaju udio od 15% sati od ukupne satnice. Najcjelovitije razrađen program u ovoj skupini je program koji ima **Irska**. Ovaj je predmetni kurikulum tako detaljno razrađen i pregledno strukturiran da može poslužiti u promišljanju i pripremanju nacionalnog kurikula i Hrvatskoj.

IRSKA

Bitna karakteristika irskog obrazovnog sustava je da mnoga djeca započinju formalno obrazovanje već s 4 godine života. U predškolskom razdoblju naglasak je stavljen na učenje jezika i na aktivnosti koje podrazumijevaju korištenje različitih materijala da bi se razvile motoričke i osjetilne sposobnosti djeteta. Obvezno osnovno obrazovanje započinje sa 6 godina i dijeli se na:

1. osnovno obrazovanje/ Primary education od 6 do 12 godina
2. viši razredi osnovne škole/ Post-primary education (junior cycle) od 12 do 15 godina.

Irci imaju nacionalni kurikulum koji je usvojila Vlada na prijedlog NCCA (Nacionalno vijeće za kurikulum i vrednovanje/Council for Curriculum and Assessment, koje savjetuje ministra obrazovanja i znanosti u vezi s kurikulskim promjenama. Isto tako NCCA usvaja na prijedlog posebnih tijela predmetne kurikule te Irska ima kurikule za svaki nastavni predmet još od 1996. godine. Svaki predmetni kurikulum sadrži: uvod, ciljeve, šire ciljeve, preglednu tablicu (satnica), sadržaj, koncept i razvoj vještina, vodič za odabir sadržaja, opis ocjenjivanja. Kurikulum za vizualnu umjetnost, obrte i dizajn pripremio je Curriculum Committee for Arts Education.

Tablica 2. Predmetni kurikulum – IRSKA

Naziv predmeta	Vizualne umjetnosti/Visual art za dob od 6 do 12 godina
Status predmeta	Zaseban predmet Obvezan predmet
Organizacija predmeta	Kroskurikularne teme opisane su na kraju svake tematske cjeline. Vizualni se sadržaji najčešće nastoje povezati s glazbom, glumom i plesom, tj. s predmetima unutar područja, ali i s drugim predmetima. Te se mogućnosti povezivanja planiraju na početku školske godine izvedbenim nastavnim planom. Tako se neke teme vežu na matematiku, npr. oblik: prirodne znanosti, npr. materijali; povijest, npr. kostimi
Značenje predmeta	Vizualna umjetnost je način komunikacije, prenošenja značenja putem umjetnosti. To je jedinstvena simbolička domena i disciplina sa svojim posebnim zahtjevima i predmet učenja. Vizualna umjetnost je prirodan put proširivanja i obogaćivanja dječjeg iskustva o svijetu. Ona osposobljava učenika za uspostavljanje kontakta između svijeta mašte i stvarnog svijeta. Putem crtanja, slikanja, konstruiranja i otkrivanja dijete usvaja iskustva i odgovara na iskustvo te pokušava izraziti osjećaje u vezi s tim. U procesu obrazovanja vizualna umjetnost osposobljava učenika za kreativno i estetsko iskustvo putem istraživanja, otkrivanja, eksperimentiranja, pronalaženja, oblikovanja i izražavanja u niz različitih medija. Potiče opažanje i različite načine promatranja, pomaže učeniku u razvoju vlastitog senzibiliteta za vizualni, prostorni i taktilni svijet i za estetsko iskustvo. Vizualne umjetnosti usmjeravaju dječju znatiželju prema obrazovnim ciljevima. Razvoj perceptivne svijesti pomaže učeniku da se raduje i interpretira vizualno okruženje i umjetničke radove, ali pridonosi i učenju sadržaja iz drugih kurikularnih područja. Kreativna postignuća u umjetnosti pridonose osjećaju za vlastiti identitet i samopoštovanje i pomažu u stvaranju kulturalne svijesti i empatije.

Razlozi učenja	<p>Aktivnosti u kurikulumu vizualnih umjetnosti jednako potiču na stvaranje umjetnosti kao i reagiranje na umjetnost. Crtanje, slikanje, konstruiranje spajaju različite elemente učenikova iskustva pomoću kojeg može izrasti novi konceptualni razvoj. Razumijevanje vizualne slike otvara dodatne mogućnosti učenja i osposobljavanja učenika za izražavanje ideja, osjećaja i imaginativni uvid. Mogućnost istraživanja i ispitivanja vizualnih elemenata u okolišu pomaže učeniku da shvati prirodu stvari oko sebe i da usmjeri urođenu radoznalost na obrazovne ciljeve. Predmet stavlja naglasak na kreativni proces i razvoj sposobnosti razumijevanja vizualnih pojmova. Opservacija, imaginacija i dječje iskustvo čine polazišnu osnovu za umjetničke aktivnosti.</p>
Kurikularno područje	<p>Umjetničko obrazovanje / Arts education (vizualne umjetnosti, glazba i gluma)</p>
Kurikulum vizualnih umjetnosti	<p>Sugerira sljedeće prihvatljive medije za izražavanje putem kojih će učenik moći istraživati, izraziti i interpretirati svijet na vizualni način:</p> <ul style="list-style-type: none"> – crtanje – slikanje i boja – grafika – kiparstvo i glina – konstrukcija – tkanje. <p>Po potrebi mogu se koristiti i drugi mediji kao što su: fotografija, film i video ili kompjutorska grafika, samo mora biti postignuta ravnoteža između dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih medija.</p> <p>Vizualni elementi programa su: linija, oblik, forma, boja i ton, tekstura, uzorak i ritam te prostorna organizacija. Ti su elementi istodobno elementi vizualnog svijeta i jezik vizualne komunikacije. U vizualnom obrazovanju jezik je od vitalnog značaja za poticanje ideja i prikupljanje iskustava. Biti sposoban govoriti o umjetnosti isto je tako važan dio razvoja djeteta kao i izražavati se umjetničkim sredstvima. Zato je vizualni jezik konzistentno uplaniran i ugrađen u umjetničko obrazovanje.</p>
Ciljevi predmeta	<ul style="list-style-type: none"> – pomoći učeniku da razvije osjetljivost za vizualni, prostorni i taktilni svijet i da stekne estetsko iskustvo – pomoći učeniku da izrazi ideje, osjećaje i iskustva u vizualnoj i taktilnoj formi – osposobiti dijete da osjeti zadovoljstvo izražavanja u različitim medijima i omogućiti mu da dobije šansu za istraživanje, eksperiment, kreativnu imaginaciju, dizajn, otkrivanje i komunikaciju s različitim materijalima – poticati razumijevanje i osobnu odgovornost djeteta prema kreativnom procesu koji uključuje dvodimenzionalnu i trodimenzionalnu umjetnost – osposobiti učenika da osjeti uzbuđenje i ispunjenje zbog kreativnosti i postignuća u umjetničkoj aktivnosti – pojačati osjetljivost za estetski doživljaj i poštivanje vizualnih umjetnosti – pružiti učeniku mogućnost da shvati kako radovi umjetnika i obrtnika mogu utjecati na njegov rad.

<p>Učeničova postignuća na kraju odslušanog programa</p>	<p>Učenik će nakon odslušanog predmeta moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> – promatrati, uživati u nizu poznatih i nepoznatih objekata i slika u okolišu i imati će vlastiti sud o njima, prepoznavajući u njima vizualne karakteristike – razviti senzibilitet za kvalitetu linije, oblika, boja i tona, teksture, uzorka i ritma, prostornu organizaciju i trodimenzionalnu kvalitetu forme – izraziti ideje, osjećaje i iskustva u vizualnom obliku, maštovito, s osjećajem zadovoljstva i samoispunjenja – eksperimentirati na spontani, imaginativan i dobro strukturiran način s nizom umjetničkih materijala, uključujući olovku, boju, krajon, markere, kredu, tintu, glinu, obojeni papir, tkaninu i konstrukciju materijala – istraživati ekspresivne i dizajnerske mogućnosti materijala unutar dvodimenzionalnog i trodimenzionalnog medija što uključuje: crtanje, slikanje, grafiku, kiparstvo/glina, konstrukciju, rad s tkaninom – primijeniti umijeća i tehnike pokazujući osjetljivost za vizualne elemente u vlastitom radu – gledati otvoreno i radozno na umjetničke i obrtničke radove – istraživati atmosferu, sadržaj i utjecaj umjetničkih djela, osobito kad se taj utjecaj odnosi na njegov vlastiti rad – razviti sposobnost prepoznavanja i komentiranja onih važnih dizajnerskih elemenata koji se odnose na pojedinačne radove, osobito kada se radi o ručno izrađenim radovima – poštivati okruženje u kojem su nastala velika umjetnička djela i kulturu iz koje dolaze – reagirati na iskustvo vizualnih umjetnosti na različite imaginativne načine – upotrebljavati odgovarajući jezik u opisivanju vizualno-umjetničkog iskustva
<p>Naziv predmeta</p>	<p>Umjetnost, obrt, dizajn/ Arts, Crafts, Design za dob od 12 do 15 godina</p>
<p>Status predmeta</p>	<p>Zaseban predmet Obvezan predmet</p>
<p>Opis predmeta</p>	<p>Predmet sadrži tri međusobno ovisne discipline. One su fundamentalne za ljudsko iskustvo, a prethodile su pisanom jeziku. Sve tri imaju važnu ulogu u evoluciji čovjeka i kulturnom razvoju. Svaka disciplina odlikuje se sebi svojstvenim načinom mišljenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umjetnost ističe ideje, osjećaje i vizualne elemente – obrt ističe pravilnu upotrebu alata i materijala – dizajn naglašava planiranje, rješavanje problema i dovršavanje projekta koristeći se crtežom kao sredstvom mišljenja. <p>Ove discipline spajaju sposobnosti koje čovjeku omogućuju oblikovanje svijeta zbog funkcionalnih razloga i radi izražavanja, prenošenja ideja i osjećaja. Doprinos vizualnih i klasičnih umjetnosti životu jedinstveno je i obogaćujuće iskustvo za svakoga. Zato ovaj predmet kao jedinstveni dio obrazovanja stoji u funkciji razvoja cjelovite ličnosti povezujući srce, glavu i ruke, osposobljavajući pojedinca da oblikuje svoj svijet razumno i da razumije, poštuje rad drugih. Ovaj predmet razvija niz individualnih kvaliteta, posebno onih koji podrazumijevaju individualnu inicijativu, ustrajnost, senzibilitet i samopoštovanje.</p>

	<p>Praktični dio glavnog dijela nastavnog plana ovog predmeta čini crtanje, dvo-dimenzionalna umjetnost, obrti i dizajn; trodimenzionalna umjetnost, obrti i dizajn s podupirućim sadržajima. Nastavnik odabire najmanje još jednu opciju uz obvezni dio nastavnog plana za nižu razinu i najmanje dvije opcije po izboru za višu razinu, kako bi program bio prilagođen razvojnoj dimenziji učenika, njegovim sposobnostima, ranijem iskustvu i interesu. Podupirući sadržaji podrazumijevaju: povijest, kritičku procjenu, evaluaciju, razumijevanje, znanost, tehnologiju i korektan radni vokabular.</p>
<p>Opći ciljevi predmeta</p>	<ul style="list-style-type: none"> – poduprijeti daljnji razvitak znanja, spoznaje, stavova i vještina i kompetencija mlade osobe koje je usvojio u osnovnom obrazovanju – proširiti i produbiti opseg i kvalitetu obrazovnog iskustva mlade osobe u smislu znanja, spoznaje, vještina i kompetencija – razviti kod mladog čovjeka povjerenje u sebe i društvo, inicijativu i kompetenciju kroz šire, dobro uravnoteženo, opće obrazovanje – pripremiti mladog čovjeka na zahtjeve koji će pred njega postaviti daljnje obrazovanje, zapošljavanje i život izvan procesa obrazovanja – doprinijeti normalnom i duhovnom razvoju mlade osobe i razviti toleranciju i poštovanje prema vjerovanjima drugih ljudi – pripremiti mladu osobu za građansku odgovornost i nacionalni kontekst i za širi europski i globalni prostor
<p>Postignuća na kraju ciklusa (općenito)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – kompetentnost u pismenosti, računanju i vještini govornog jezika što im omogućava sudjelovanje u društvu – iskustvo u različitim domenama aktivnosti – umjetnička, intelektualna, znanstvena, fizičko i praktična – formativno iskustvo u moralnom, religioznom i duhovnom obrazovanju – znanje i korisni savjeti o stvarima vezanim za osobno zdravlje, seksualnu osviještenost i odnose – znanje i poštivanje svog socijalnog, kulturnog i fizičkog blaga (naslijeđa) i okoliša – razumijevanje i poštovanje centralnih pojmova o građanstvu – razumijevanje i poštovanje vrijednosti mišljenja i učenja i pozitivan stav prema školovanju i mogućnostima koje pruža.
<p>Uži ciljevi predmeta</p>	<p>Poticati kod učenika dobro informiran, istraživački i profinjen stav prema okolini i pomoći mu da uspostavi pravilan odnos prema svijetu i vizualnom, taktilnom i prostornom smislu.</p> <p>Razviti osjećaj o vlastitom identitetu i samopoštovanje kroz praktično iskustvo izražavanja.</p> <p>Razviti kod učenika razumijevanje umjetnosti obrta i dizajna u različitim kontekstima – povijesnim, kulturnim, ekonomskim, socijalnim i individualnim.</p> <p>Razviti sposobnost kod učenika za procjenu vlastitog rada i rada drugih učenika i u svakodnevnom susretu s prirodnim, socijalnim i od čovjeka stvorenim okolišem i masovnim medijima.</p> <p>Razviti kod učenika praktičko razumijevanje i kompetencije za principe i vještine potrebne u vizualnoj umjetnosti i konstrukcijskom dizajnu i rješavanju problema.</p> <p>Putem strukturiranog praktičnog rada razviti kod učenika estetski senzibilitet i sposobnost kritičkog pristupa, poštivanja i ocjenjivanja umjetnosti i sposobnost imaginacije, kreativnost, originalnost i dosjetljivost.</p>

<p>Specifična postignuća (outcomes) učenika po odslušanom predmetu</p>	<p>Učenik će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> – razvijati percepciju, prikazivačku sposobnost, likovno mišljenje, likovno pamćenje i maštu – znati reagirati na ideju, iskustvo ili neki drugi stimulans – raditi prema imaginaciji, memoriji i direktnoj opservaciji – koristiti se crtežom za opservaciju, opisivanje i analizu, kao sredstvo mišljenja i u komunikaciji i izražavanju – koristiti se glavnim dvodimenzionalnim procesom u stvaranju slika, koristiti se tekstom u kombinaciji sa slikom – koristiti se trodimenzionalnim procesima – upotrebljavati i razumjeti elemente u umjetnosti i dizajnu – koristiti se različitim materijalima, medijima, alatima i opremom – koristiti se odgovarajućim radnim vokabularom – razumjeti relevantne znanstvene, matematičke i tehnološke aspekte umjetnosti, obrta i dizajna – izvesti projekt od zamisli do realizacije – kritički promatrati svoj rad tijekom izrade i dovršenja – razviti svijest o povijesnoj, društvenoj i ekonomskoj ulozi i vrijednosti umjetnosti, dizajna i obrta i o aspektima suvremene kulture i masovnih medija. 																																	
<p>Struktura predmeta</p>	<p>Dijeli se na obvezni dio i na opcije, izborne sadržaje. Minimalnom zajedničkom sadržaju dodaje se jedna od opcija na nižem stupnju programa i dvije na višoj razini.</p> <p>Obvezni dio čine: crtanje, dvodimenzionalno izražavanje i slikanje, grafika, fotografija, grafički dizajn.</p> <p>Trodimenzionalno izražavanje (modeliranje, lijevanje, rezbarenje, konstrukcija).</p> <p>Opcije za izbor:</p> <table border="0" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">Animacija</td> <td style="width: 33%;">Izrada filma</td> <td style="width: 33%;">Tapiserija</td> </tr> <tr> <td>Rad u metalu</td> <td>Grafički dizajn</td> <td>Scenografija</td> </tr> <tr> <td>Batik</td> <td>Izrada nakita</td> <td>Izrada igračkaka</td> </tr> <tr> <td>Grafika</td> <td>Rad u koži</td> <td>Tradicionalni obrti</td> </tr> <tr> <td>Izdavaštvo</td> <td>Višemedijska skulptura</td> <td>Video film</td> </tr> <tr> <td>Kaligrafija</td> <td>Ambalaža</td> <td>Tkanje</td> </tr> <tr> <td>Rezbarenje</td> <td>Fotografija</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kompjutorska grafika</td> <td>Lončarstvo-keramika</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Vezenje</td> <td>Lutkarstvo</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Industrijska grafika</td> <td>Mekana skulptura</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Modni dizajn</td> <td>Strip</td> <td></td> </tr> </table> <p>Na kraju trogodišnjeg programa učenici ostavljaju iza sebe portfolije, bilježnice s crtežima – domaći rad, bilježnicu s proširenim sadržajima, trodimenzionalne i dvodimenzionalne radove kao integralni dio umjetnosti, obrta i dizajna, uče se sljedeći elementi: točka, linija, oblik, ton, tekstura, boja, forma, svjetlo, prostor, struktura, uzorak, volumen, ravnoteža, skala, ritam, jedinstvo, harmonija, kontrast, simetrija, proporcija.</p>	Animacija	Izrada filma	Tapiserija	Rad u metalu	Grafički dizajn	Scenografija	Batik	Izrada nakita	Izrada igračkaka	Grafika	Rad u koži	Tradicionalni obrti	Izdavaštvo	Višemedijska skulptura	Video film	Kaligrafija	Ambalaža	Tkanje	Rezbarenje	Fotografija		Kompjutorska grafika	Lončarstvo-keramika		Vezenje	Lutkarstvo		Industrijska grafika	Mekana skulptura		Modni dizajn	Strip	
Animacija	Izrada filma	Tapiserija																																
Rad u metalu	Grafički dizajn	Scenografija																																
Batik	Izrada nakita	Izrada igračkaka																																
Grafika	Rad u koži	Tradicionalni obrti																																
Izdavaštvo	Višemedijska skulptura	Video film																																
Kaligrafija	Ambalaža	Tkanje																																
Rezbarenje	Fotografija																																	
Kompjutorska grafika	Lončarstvo-keramika																																	
Vezenje	Lutkarstvo																																	
Industrijska grafika	Mekana skulptura																																	
Modni dizajn	Strip																																	

Kurikularno područje	Umjetničko obrazovanje (Umjetnost, obrt i dizajn, glazba i gluma)
Broj sati tjedno i godišnje	<p>Kurikulom iz 1990. godine propisan je minimalni broj sati za svaki predmet i svako kurikularno područje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – za dob od 4 do 6 godina 2 sata tjedno za umjetničko područje – za dob od 6 do 12 godina 3 sata tjedno za umjetničko područje <p>U višim razredima osnovne škole svi umjetnički predmeti zajedno čine 7,5% od ukupne satnice. To je, međutim, samo minimalna satnica, a svaka škola ima slobodu da proširi neko od kurikularnih područja pa tako i broj sati iz umjetničkih predmeta.</p>
Evaluacija i vrednovanje/ Assessment	<p>Evaluacija je nužna i služi kao dijagnostička procedura kojom se utvrđuje što je poučavano, a što je naučeno. Ova se procedura zasniva na praćenju:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. razine dostignutih ciljeva 2. razine individualnih postignuća 3. razine grupnih postignuća. <p>Vrednovanje je središnja komponenta poučavanja i učenja. Služi za praćenje procesa učenja i utvrđivanje postignuća u svakom području kurikula. Putem vrednovanja i ocjenjivanja nastavnik stvara cjelovitu sliku kratkoročnih i dugoročnih potreba učenja kod učenika i planira budućnost u skladu s tim. Vrednovanje isto tako služi za prepoznavanje specifičnih problema na koje učenici nailaze u učenju, a to pomaže u pružanju pomoći i asistenciji. Vrednovanje pomaže u komunikaciji o napretku učenika, u komunikaciji nastavnika i učenika, nastavnika i roditelja i između nastavnika i nastavnika. Ono pomaže djetetu da postane sebe svjesno kao učenika i da razvije sposobnost samovrednovanja. Isto tako pomaže u osiguranju kvalitete obrazovanja.</p> <p>U predmetu Vizualne umjetnosti vrednuje se:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sposobnost percepcije 2. sposobnost izražavanja i vještine 3. kritička i estetska svijest 4. sklonost za umjetničke aktivnosti. <p>Metode vrednovanja/ ocjenjivanja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. nastavnikovo opažanje 2. zadaci koje nastavnik postavlja 3. radni primjeri, portfolio, projekt 4. profil kurikula. <p>Vrednovanje i ocjenjivanje se ne odnosi samo na učenika, nego i na nastavnika. Samoocjenjivanje nastavnika jako je važan moment za implementaciju programa predmeta, znači da nastavnik promišlja svoju strategiju nastave te potiče učenika da iznosi svoje mišljenje o njegovoj nastavi. Pravilna evaluacija omogućava nastavniku identifikaciju slabosti i propusta u programu i povećat će kvalitetu poučavanja i učenja.</p>

Iz usporedbe ovih dviju skupina zemalja nameće se zaključak da se u njima umjetničko obrazovanje u obveznom obrazovanju donekle razlikuje po karakteristikama i formalnoj strukturi što se može objasniti regionalnim kulturnim obilježjima i različitim tradicijama. Stoga je mudro pogledati bar jedan predmetni kurikulum iz nama susjedne zemlje koji se razvio u sličnim okolnostima. Takav je ne-

sumnjivo primjer Slovenije s kojom dijelimo iskustvo istog obrazovnog sustava. Štoviše, već na prvi pogled možemo zamijetiti da se u Sloveniji zadržao stari zajednički naziv predmeta Likovni odgoj te da postoje brojne sličnosti, ali i razlike. Ipak, predmetni je kurikulum znatno unaprijeđen i kao takav može dobro poslužiti u transformaciji hrvatskog predmeta Likovna kultura.

SLOVENIJA

Tablica 3. Predmetni kurikulum – SLOVENIJA

Naziv predmeta	Likovni odgoj / Likovna vzgoja
Značenje predmeta	Razvija kod učenika sposobnost razumijevanja prostora. Predmet je koristan za sva područja jer pomaže u snalaženju u prostoru i u vizualizaciji. Na kognitivnoj razini analizira pojavni svijet, a na izražajnoj ga likovno oblikuje. Kod djece i mladih potiče razvoj osjećaja, stavova i vrijednosti. Sadržaj predmeta se zasniva na pojedinim likovnim područjima (crtanje, slikanje, kiparstvo, oblikovanje prostora i grafika) i u njima temeljnim pojmovima koje učenik usvaja i razvija s obzirom na svoje likovne izražajne mogućnosti. Isto tako, pojedini su dijelovi programa povezani s odgovarajućim pojmovima iz likovne teorije i povijesti umjetnosti, s obzirom na starosnu dob učenika.
Status predmeta	Zaseban predmet. Obvezan predmet
Organizacija predmeta	Predmet uključuje kroskurikularne teme. Nastavnik pronalazi smislene korelacije s drugim kurikulumnim područjima, vodeći pritom računa da mora sačuvati cjelovitost i čistoću vlastitog predmeta. Likovni zadatci se moraju izvoditi i u drugim predmetima po likovnim načelima i zakonitostima. Ishodišta za izvođenje korelacije s drugim predmetima nastavnik može pronaći u likovnom području, likovnim tehnikama, likovnim motivima ili likovnim pojmovima. Likovni sadržaji se povezuju s drugim predmetima: upoznavanje okoliša, glazbeni odgoj, slovenski jezik, matematika, tjelesni odgoj, a u višim razredima i zemljopis, fizika, kemija, povijest, tehnika i tehnologija. Posebno mjesto likovni sadržaji imaju u tzv. kulturnim danima, kao likovne izložbe, susreti s umjetnicima i sl.
Kurikularno područje	Umjetničko područje
Ciljevi predmeta	Putem odgoja i obrazovanja otkriti učenikove sposobnosti, potaknuti i usmjeriti spontani dječji likovni izraz, doživljaj svijeta, otkriti posebnosti individualnog likovnog izražavanja i potaknuti njihov razvoj te razviti interes za likovna djela velikih umjetnika i estetsku vrijednost uporabnih predmeta u svom okruženju. Specifičan cilj predmeta je pripremiti učenika za sudjelovanje u kulturnom životu uže i šire sredine i za razumijevanje suvremene vizualne komunikacije. U komunikaciji i interakciji s učiteljem učenik putem praktičnog rada u ovom predmetu razvija sposobnost spoznaje, likovno mišljenje, emocije i motoričke sposobnosti, vizualno pamćenje i maštu. Radi se o kompleksnom sudjelovanju i prožimanju stvaralačkih i likovnih mogućnosti učenika. Sposobnosti se aktiviraju verbalno, a realiziraju putem likovnog izraza.

	<p>Učenici na taj način vizualiziraju svoje zamisli i osjećaje na osobit način. S likovnim izražajnim sredstvima u različitim materijalima prikazuju zamišljene predmete i pojave iz prirode i okoliša i osmišljavaju vlastiti rad.</p> <p>Opći ciljevi predmeta:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Učenici razvijaju percepciju, prikazivačku sposobnost, likovno mišljenje, likovno pamćenje i maštu. – Učenici razvijaju interes za različite oblike likovne djelatnosti. – Učenici obogaćuju i njeguju sposobnost likovnog izražavanja. – Učenici usvajaju elementarna znanja iz likovne teorije i razvijaju osjećaj za likovne vrijednosti. – Rukovanjem s različitim materijalima i alatima učenici razvijaju motoričku sposobnost, spretnost i osjetljivost. – Oblikovanjem prostornih i kiparskih volumena razvijaju tjelesnokiparski odnos i osjećaj za prostor. – Učenici se upoznaju s razlikama i sličnostima između vizualnog i likovnog svijeta. – Učenici razvijaju sposobnosti likovnog izražavanja i stvaralaštva. – Kroz likovnu praksu učenici obogaćuju emocionalne, socijalne i estetske osobne kvalitete. – Osvještivanjem osjećaja učenici razvijaju i osjećaj za lijepo. – Učenici shvaćaju ulogu i značaj vizualnih komunikacija u užem i širem okruženju. – Učenici razvijaju sposobnost doživljavanja ljepote u prirodi i u umjetnosti. – Učenici razvijaju odnos prema likovnim ostvarenjima, nacionalnoj i svjetskoj likovnoj kulturnoj baštini. – Učenici razvijaju pretpostavke za stvaranje kriterija vrednovanja vlastitih radova, radova svojih vršnjaka i umjetničkih djela. – Učenici razvijaju sposobnost razumijevanja različitih medija vizualne kulture i sposobnost vrednovanja uporabnih predmeta te likovne problematike u svom okruženju.
<p>Razredi i obrazovni ciklusi</p>	<p>Broj sati tjedno 1-5 razred = 2 sata 6-9 razred = 1 sat</p> <p>Godišnje 70 sati, od 1. do 5. razreda. Godišnje 35 sati, od 5. do 9. razreda. Ukupno 490 sati.</p> <p>Program likovnog odgoja odvija se u tri ciklusa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Od 1. do 3. razreda = 210 sati 2. Od 4. do 6. razreda = 175 sati 3. Od 7. do 9. razreda = 105 sati <p>Uz obvezni predmet postoji i obvezni izborni predmet od 6. do 9. razreda s po jednim satom i podrazumijeva rad u likovnoj radionici.</p> <p>Podjela na cikluse proizlazi iz činjenice da ciljeve programa treba prilagoditi dobi djeteta.</p> <p>a) U prvom ciklusu učitelj ne insistira na shematskim rješenjima i određenim likovnim rješenjima, već pušta učenika da se izrazi kroz igru na posve individualan način. Posebnu pozornost posvećuje odabiru motiva tako da se oni temelje na učenikovim predodžbama iz njegovog doživljajnog svijeta.</p>

	<p>b) U drugom ciklusu koji obuhvaća učenike u dobi od 9 do 11 godina dolazi do povezivanja kognitivnog i vizualnog razvoja. Likovni uradak nije više podređen predodžbi, učenici napuštaju intuitivno stečene pojmove i ulaze u razdoblje vizualnog realizma. U tom razdoblju učenik može kritički i racionalno prihvatiti i poštivati linearne, kolorističke i prostorno-oblikovne vrijednosti. U 6. razredu likovni se izraz još više oblikuje, likovno izražavanje postaje posve jasno. Osim toga, učenici u tom razdoblju uspješno usvajaju likovne pojmove.</p> <p>c) Sadržaj likovnog odgoja u 7., 8. i 9. razredu predstavlja smislenu sintezu likovnih područja (crtanja, slikanja, modeliranja, prostornog oblikovanja, grafike) s likovnim problemima. Usvajanje likovnih problema temelji se na nastavnikovoj uspješnoj motivaciji učenika za metodu razgovora, demonstracije i opažanja te likovnog izražavanja kao svjesnog i stvaralačkog ostvarivanja vlastitih zamisli.</p>
<p>Evaluacija</p>	<p>Likovno vrednovanje predstavlja ocjenjivanje učenikovog rada s obzirom na količinu uloženog truda u jednom nastavnom satu, njegovu angažiranost pri radu. Cilj vrednovanja nije samo ocjena konačnog uratka, nego i ocjena učenikovog rada u cjelini, koji se temelji na napredovanju u cjelokupnom nastavnom procesu. Takav način vrednovanja (rada i napretka) obuhvaća postignuća na afektivnom, psihomotoričkom i kognitivnom području. Nakon završene svake pojedine zadaće nastavnik zajedno s učenicima pregledava izložene radove, završene i nezavršene, i vrednuje postignute rezultate prema određenim kriterijima koji proizlaze iz likovnog zadatka. Nastavnik bilježi napredak učenika. Objektivne kritike moraju poslužiti kao smjernice za daljnji rad, one moraju poticati učenikovu emocionalnu, moralnu, motivacijsku, estetsku i intelektualnu komponentu.</p> <p>Učenikovu ocjenu nastavnik zapisuje prema Pravilniku o praćenju i ocjenjivanju.</p>

Iz detaljnog pregleda sadržaja predmeta u razmatranim zemljama navedeni primjeri izdvojeni su kao ogledni primjeri jer kvalitetno pokrivaju sve elemente zadane matrice i odlikuju se iscrpnim opisima koji mogu poslužiti za implementaciju u Hrvatskoj. Između tako postavljenih predmetnih kurikuluma i hrvatskog nastavnog programa «likovne kulture» uočene su brojne razlike: europski su primjeri u značajnoj mjeri orijetirani na ishode učenja za stjecanje kompetencija i na pristup učenju usredotočenom na učenika i njegove sposobnosti i na evaluaciju postignuća, dok se za stanje u Hrvatskoj to ne može reći. Isto tako u prednost gore navedenih primjera ulazi povezanost umjetnosti i obrta što podrazumijeva dimenziju praktičnog rada s estetskom dimenzijom kojim se razvijaju vještine i znanja potrebna u snalaženju u životu i svijetu rada.

Nakon detaljnog uvida u predmetne kurikulume triju zemalja u tablici 4 nalaze se osnovni podatci i o drugim analiziranim zemljama.

Tablica 4. Pregled položaja vizualno/likovnog obrazovanja u 12 europskih zemalja

	Predmet	Kurikularno područje	Status predmeta		Broj sati (tjedno)	Napomena
			Obavezan	Izborni		
Švedska	1. Umjetnost / Art	Umjetničko: – Umjetnost	7 – 16	–	4%	Škole mogu same kreirati satnicu po potrebi; Sat traje 60 minuta
	2. Obrti / Crafts–textiles–woodwork and metalwork	– Domaćinstvo – Sport – Zdravst. obr. – Glazba – Obrti	7 – 16	–	6%	
Finska	1. Vizualna umjetnost / Visual Arts	Umjetničko: – Umjetnost – Obrti	9 god.	–	1+1	
	2. Obrti / Crafts	– Tjelesno obr.				
Irska	1. Vizualna umjetnost / Visual Arts	Umjetničko: – Umjetničko obr.	6 – 12	–	2	
	2. Umjetnost, obrt i dizajn / Arts, Crafts and Design	– Vizualne umjetn. – Glazba – Gluma – Umjetnost, obrt, dizajn	12 – 15		1	
Engleska	Umjetnost i dizajn / Art and Design	Umjetničko: – Umjetnost i dizajn – Glazba – Dramska umj.	5 – 14	14 – 16	Satnica je odluka škole	Program za učenike s posebnim potrebama
Norveška	Umjetnost i obrti / Arts and Crafts	Umjetničko	6 – 16		min.10%	Škola može po potrebi povećati broj sati
Škotska	Umjetnost i estetski odgoj	Umjetničko: – Likovna umjet. i dizajn	–	3 – 5		Predobvezno obrazovanje
	Likovna umjetnost i dizajn / Art and Design	– Glazba – Dramska umj – Tjelesni odgoj	6 – 16		min.15% od satnice	
Austrija	Likovni odgoj / Art education	Umjetničko	1 – 7 r.		2	
			8 – 9 r.		1	

Mađarska	Crtanje i likovna umjetnost / Drawing and Visual Arts	Umjetničko	1 – 6 r.		2	
			7 – 8 r.		1	
Slovenija	Likovni odgoj / Art education	Umjetničko	1 – 5 r.		2	
			6 – 8 r.		1	
Nizozemska	Likovna umjetnost i obrti / Drawing, art and crafts	Umjetničko: – Ekspresivne aktivnosti – Jezik – Glazba – Likovna umjet. – Ručni rad – Igra i ples	5 – 12		9% od satnice	Trajanje sata: – osnovna škola – 60 min. – srednja škola – 50 min.
			12 – 16		9% od satnice	
Hrvatska	Likovna kultura / Visual culture	Umjetničko	7 – 15		1	
Njemačka	Umjetnost / Art	Umjetničko	1 – 7		1	
			8 – 9		2	

Napomena: Iz tabele su razvidne brojne razlike koje otežavaju izvođenje zajedničkih karakteristika zbog razlika u nazivu predmeta, zbog razlika u kurikularnim područjima i načinu iskazivanja broja sati.

ZAKLJUČAK

Pažljivim uvidom u okvirne kurikulume 11 europskih zemalja i u nastavni plan i program za osnovne škole u Hrvatskoj možemo primijetiti zajedničku osobinu da likovnom / vizualnom obrazovanju pripada važno mjesto u obrazovnom sustavu, jer nastava likovne/vizualne umjetnosti razvija likovno/vizualno mišljenje i estetsku i etičku svijest učenika te osposobljava učenika za samostalno vizualno izražavanje. Ključni doprinos ove nastave sastoji se u razumijevanju javnih oblika kulture u društvu, umjetnosti, medijima i okolišu. Cilj je nastave kod učenika razviti vlastiti stav prema umjetnosti. Nastava likovno/vizualne kulture stvara podlogu za poštivanje i razumijevanje umjetnosti unutar vlastite kulture, kao i drugih učenicima nepoznatih kultura.

Polazišna točka za umjetničko izražavanje i umjetničku aktivnost jest vizualni svijet koji učenika okružuje, osjetilno opažanje, mentalne slike i iskustva. Cilj je nastave razviti stvaralačku maštu i potaknuti brojne vještine kojima učenik

može kreativno rješavati probleme i razviti istraživačko učenje. Drugim riječima, ne radi se samo o stjecanju znanja o umjetnosti, već i o stjecanju znanja o stvaralaštvu, analizi, i likovno/vizualnoj komunikaciji. Isto tako, u navedenim zemljama prevladava stav da aktivnosti unutar ovog predmeta pridonose postizanju općih obrazovnih ciljeva, npr. razvoju sposobnosti timskog rada, sposobnosti razmišljanja o ponašanju drugih, poštivanju mjerila i vrijednosti kod drugih i sudjelovanju u podjeli odgovornosti, stjecanju sposobnosti vrednovanja postignuća u području kulture i umjetnosti, razvoju sposobnosti izražavanja vlastitog iskustva, razvoju sposobnosti rukovanja raznim materijalima, alatima i opremom, stjecanju navika ponašanja u skladu s ekološkim, higijenskim, zdravstvenim i ergonomskim normama te razvoju sposobnosti planiranja slobodnog vremena.

Zbog toga nastavni predmet likovna/vizualna umjetnost ima status obveznog predmeta u svih 11 zemalja, s nešto većom satnicom u nižim razredima osnovne škole. U većini zemalja nacionalni kurikulum propisuje minimalni broj obveznih sati, a školama dopušta fleksibilno tumačenje kurikula i, po potrebi, alociranje nastavnih sati, tj. povećavanje broja sati. Iz toga, međutim, ne treba zaključiti da je likovno obrazovanje u tim zemljama dobilo ono mjesto koje mu pripada, tj. i najrazvijenije zemlje su daleko od onoga za što se zalaže UNESCO (Helsinki, 2003; Lisabon, 2006.) i INSEA, da umjetnički odgoj i obrazovanje postanu okosnicom formalnog i neformalnog obrazovanja, polazeći od tvrdnje da razvoj stvaralačkih sposobnosti putem umjetnosti pridonosi usvajanju znanja i kvalitetnom odgoju i obrazovanju. Štoviše, nastavnici, likovni pedagozi i u mnogim europskim zemljama nisu zadovoljni statusom predmeta unutar školskog kurikula što ilustrira primjer iz Finske (Lindstrom, 2007), gdje su nastavnici u ožujku 2006. skupili 16.000 potpisa na peticiji protiv premalog broja nastavnih sati.

Ipak uočljivo je da predmet stoji bolje u zemljama u kojima o razvoju kurikula skrbe nacionalni instituti npr. SLO-Nacionalni institut za razvoj kurikula u Nizozemskoj, NCCA-Nacionalno vijeće za kurikulum i vrednovanje u Irskoj itd. Istodobno u tim zemljama razvoj nacionalnog kurikula stoji u funkciji strateških planova razvoja društva i podliježe bržim promjenama (svakih 3 do 4 godine) koje u pravilu poboljšavaju položaj umjetničkog obrazovanja proširujući ga na dizajn, obrt, nove medije, vizualne komunikacije itd. Ovo proširenje, međutim, nije uvijek praćeno brojem nastavnih sati pa tako nastaje diskrepancija između zahtjevno postavljenog programa i vremena predviđenog za njegovu realizaciju.

Generalno gledano, mogli bismo reći da likovno/vizualno obrazovanje ima bolji položaj unutar navedenih zemalja nego u Hrvatskoj. Stanje likovnog obrazovanja u Hrvatskoj je znatno lošije uglavnom zato što se u našem obrazovnom sustavu umjetnosti još uvijek ne daje pravo da može spoznati istinu i što se od nje isključivo očekuje da služi pripremi djece i mladih ljudi za svijet slike.

Prije usporedbe s hrvatskim prilikama treba naglasiti da se likovno/vizualno obrazovanje nigdje u Europi ne može naći pod nazivom „likovna kultura“ kao u Hrvatskoj. Samo u Mađarskoj u okvirnom nacionalnom kurikulumu nailazimo na

naziv „crtanje i likovna kultura“, a nastavni predmet se zove „crtanje i likovna umjetnost“. U Europi prevladavaju nazivi: Fine arts, Arts and crafts, Visual arts, Arts and design, itd. Stoga bi trebalo, u procesu usklađivanja, razmisliti o promjeni naziva nastavnog predmeta u „likovna umjetnost“. Ovom bi se promjenom predmet mogao proširiti na nove medije (fotografija, film, video, kompjutorska grafika) i vizualnu komunikaciju, tj. na sadržaje predmeta koje smo pronašli u europskim primjerima. Kvalitativnom analizom sadržaja europskih predmeta utvrđeno je da se u većini slučajeva predmet «vizualna umjetnost» povezuje s «obrtom i dizajnom», što u Hrvatskoj nije slučaj. Zastupljenost kroskurikularnih tema u Hrvatskoj znatno je manja od navedenih europskih primjera. Naime u hrvatskom obrazovnom sustavu nije u dovoljnoj mjeri uočena vrijednost umjetničkog obrazovanja kao sredstva za učenje drugih školskih predmeta. Dalje, iz europskih primjera koji imaju dobro razrađene didaktičko-metodičke smjernice razvidno je da je nacionalnim kurikulumom propisana obvezna suradnja škole i muzeja, galerija, obrtničkih centara itd., što u Hrvatskoj nije slučaj.

U Hrvatskoj je, kao što je već prije rečeno, likovno obrazovanje znatno reducirano od 1996. tj. prepolovljeno je od 2 na jedan sat na tjedan kroz cjelokupno obvezno obrazovanje. Takva promjena proizvodi ozbiljne obrazovne poteškoće, tj. nemoguće je ostvariti sve dimenzije umjetničkog obrazovanja: proučavanje umjetničkih djela, izravan susret s umjetničkim djelima i sudjelovanje u umjetničkom stvaranju. Kako u Hrvatskoj djeca i mladi ljudi ne mogu u nekim oblicima izvanškolskih aktivnosti, za razliku od većine europskih zemalja, dobiti kvalitetnu likovnu poduku iznimno je važno da školski kurikulum daje dovoljno prostora za proširenje programa likovne kulture. Činjenica je da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa u proteklih nekoliko godina uložilo određeni trud u smislu kurikularnih promjena izradivši Hrvatski nacionalni obrazovni standard i Plan i program za osnovnu školu, ali, nažalost, Hrvatska još uvijek nema okvirni nacionalni kurikulum. Rasprave o nastavnim sadržajima još se uvijek kreću u okvirima zastarjele terminologije o planu i programu, i rijetki su oni koji mogu reći da im je jasan pojam kurikula. U tom smislu hrvatska bi se obrazovna politika trebala osloniti na pozitivna europska iskustva.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku